

- Кэриэстэбил -

Мэлдьи өйдүү-саныы сылдыахпыт

Арасыйыа үтүөлээх бырааһа, Ньурба оройуонун бочуоттаах олохтоо...

Елена Алексеевна 1935 с. Мэнгэ-дьэк нэһилиэгэр төрөөбүтэ, 1954 с. Ньурба орто оскуолатын, 1956 сыллааха...

1964-1970 сс. СГУ медфакультетыгар врач идэтигэр үөрэммитэ, 1970-1972 сс. поликлиникага терапевт бырааһынан үлэлээбитэ...

комун, 1980-1985 сс. ССКП райкомун политпросвещенияларын бочуотунай дуоскаларыгар киллэриллибитэ.

Елена Алексеевна быраас да салайааччы быһытынан үрдүк квалификациялаах этэ.

Елена Алексеевна талааннах бысабайдыт этэ. Үлэлээбит үлэтэ бастаан оройуон Киин балыһатын 100 с. үбүлүүйүгэр аан бастаан быстапкада туруоруллубуттара.

Бу-манна барытыгар олобун аргыһа Егор Ефимович үтүөтэ-өнгөтө улахан.

Елена Алексеевна бүтэник быыстапкага Ньурбада 2014 сыллааха күһүн Олонхо дьийэтигэр буолбута. Ити күһүн Киин балыһа кылаабынай бырааһа А.Н. Андреева Елена Алексеевнага санаа поликлиниканы көрдөрбүтэ...

Киин балыһа кэлэктиибэ убаастыыр кэлиэтигин Елена Алексеевнаны умнубаппыт, мэлдьи өйдүү-саныы сылдыахпыт.

Киин балыһа, поликлиника кэлэктиибэ, профкома.

Считать недействительным Утерянное свидетельство о регистрации микроавтобуса УАЗ с госномером Х544КК и водительское удостоверение на имя ПЕТРОВА Ильи Евгеньевича.

РАСПОРЯЖЕНИЕ №378

от 20 марта 2015 года

О проведении двухмесячника по санитарной очистке на территории Нюрбинского района

Во исполнение Распоряжения Правительства РС(Я) от 12 марта 2015 года №203-р "О проведении в 2015 году двухмесячника по санитарной очистке и благоустройству территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия)..."

1. Объявить с 17 марта по 17 мая 2015 года двухмесячник по санитарной очистке на территории всех населенных пунктов Нюрбинского района

2. Для координации и взаимодействия по организации и контролю проведения мероприятий по санитарной очистке образовать рабочую комиссию в составе:

- Дондокова С.Б. - заместитель главы МР по социальным вопросам, председатель;

Члены:

- Николаева Галина Михайловна - начальник территориального отдела Роспотребнадзора в Нюрбинском районе;

- Иннокентьев Алексей Михайлович - глава МО "Город Нюрба";

- Семенов Макар Семенович - руководитель МБУ "Служба эксплуатации городского хозяйства МО "Город Нюрба";

- Алексеев Анатолий Анатольевич - руководитель Вилюйского БКОП;

- Павлов Павел Васильевич - начальник управления ветеринарии с ВИЛ;

- Павлов Григорий Иванович - начальник ОМВД России по Нюрбинскому району (по согласованию);

- Васильев Юрий Иванович - начальник ГАИ ОМВД России по Нюрбинскому району (по согласованию);

- Андреева Александра Николаевна - главный врач ГБУ "Нюрбинская ЦРБ" (по согласованию);

- Саввинов Сергей Сергеевич - директор ООО УК "Ситим";

- Потапов Павел Викторович - директор ООО УК "НКС";

- Дорофеева Лариса Кимовна - главный редактор газет "Ньурба", "Огни Нюрбы";

- Кирилина Валентина Ивановна - директор НФ НВК "Саха" ТРС "Ньурба".

3. Рекомендовать главам муниципальных образований:

3.1. Организовать проведение санитарного двухмесячника на территории населенных пунктов.

3.2. Обеспечить мероприятия по своевременной уборке и вывозу снега, зимних накоплений, озеленению, благоустройству территории населенных пунктов;

3.3. Организовать мероприятия по соблюдению требований санитарного законодательства к устройству и содержанию полигонов (СП 2.1.7.1038-01 "Гигиенические требования к устройству и содержанию полигонов для твердых бытовых отходов"), СанПиН 2.1.7.1322-03 "Гигиенические требования к размещению и обезвреживанию отходов производства и потребления".

3.4. Обеспечить муниципальный контроль реализации административных мер, предусмотренных Кодексом об административных правонарушениях Республики Саха (Якутия).

3.5. Принять организационные меры по упорядочению содержания собак и кошек на территории муниципального образования, при необходимости проводить мероприятия по отлову в соответствии с постановлением Правительства Республики Саха (Якутия) от 31 мая 2004 года №243 "О Правилах содержания собак, кошек и экзотических животных на территории Республики Саха (Якутия)".

3.6. Проведение вакцинации против бешенства зарегистрированных собак.

4. Рекомендовать организациям, предприятиям и ведомствам, эксплуатирующим централизованные и нецентрализованные системы хозяйственно-питьевого водоснабжения.

4.1 Провести очистку территорий от зимних накоплений бытовых и производственных отходов, обеспечить их своевременный вывоз на полигоны.

4.2 Обеспечить очистку источников хозяйственно-питьевого водоснабжения.

5. Рекомендовать руководителям предприятий, организаций, учебных заведений, жилищно-коммунальных предприятий, торговых, культурно-бытовых, транспортных и строительных организаций проводить собственными силами своих коллективов не реже одного раза в неделю генеральную уборку закрепленной территории.

6. Не допускать использования детского труда в уборке территорий населенных мест в качестве волонтеров.

7. Руководителям СМИ (Дорофеева Л.К.) опубликовать настоящее распоряжение в официальных средствах массовой информации Нюрбинского района.

8. Рабочей комиссии по организации двухмесячника по санитарной очистке и благоустройству проводить совещания о ходе и об итогах двухмесячника с главами муниципальных образований.

9. Контроль исполнения настоящего распоряжения оставляю за собой.

Б.Н.ПОПОВ, глава МР.

Күндү тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, үлэ-тыл бэтэрээндэ, Малдыбар нэһилиэгин Бочуоттаах олохтоо...

Бииргэ үөрэммит, үлэлээбит, алтыспыт табаарыспытыгар, оройуон сэбиэтин сэкиретэригэр Семенов Семен Софроновичка, аймактарбытыгар, нэһилиэк тутах хонуун ыалыгар Саввинова Аксиныя Григорьевнага, Петр Семеновичка, аймактарыгар истин тапталлаах ийэлэрэ, эйбэс эбэлэрэ, нэһилиэк Бочуоттаах тыл бэтэрээндэрэ, Герой-ийэлэрэ

Малдыбар нэһилиэгин Бочуоттаах олохтоохторо, тыл бэтэрээндэрэ, нэһилиэк Герой-ийэлэрэ

Убаастыыр кэлиэтигэр Семенов Семен Софронович тапталлаах ийэтэ, үлэ, тыл бэтэрээндэ, Малдыбар нэһилиэгин олохтоо

Убаастыыр кэлиэтигэр Семенов Семен Софронович тапталлаах ийэтэ, үлэ, тыл бэтэрээндэ, Малдыбар нэһилиэгин олохтоо

Баллы оморор сэмэй дьоммутугар Степановтарга, оҕолоругар, аймактарыгар күн күбэй ийэлэрэ, эбэлэрэ, нэһилиэкпит Бочуоттаах олохтоо...

Тапталлаах аҕабыт, эһэбит, Ньурба куорат олохтоо

"Ньурба куорат" дьаһалтата, "Куорат хаһаайсыбатын дьаһайар сулуспа" муниципальной бюджетнай тэрилтэ Корнилова Алевтина Романовнага уонна кини дьыэ кэргэнигэр тапталлаах кэргэнэ, аҕалара

РФКП чилиэнэ, үлэ бэтэрээндэ

Бииргэ үөрэммит табаарыспытыгар Гаврильев Владимир Васильевичка, кини дьыэ кэргэнигэр тапталлаах ийэлэрэ, Өгөддьө олохтоо

Убаастыыр санаспыт Герой-ийэ, үлэ бэтэрээндэ, Өгөддьө бочуоттаах олохтоо

"Кооператор" тэрилтэбэ үтүө суобастаахтык үлэли сылдыбыт истинник саныыр табаарыспыт

Күндүтүк саныыр бырааттым, тайыбыт, Күндээдэ олохтоо

Тапталлаах оҕом, бырааппыт

бу сыл кулун тутар 24 күнүгэр оһолго түбэһэн күн сириттэн олус хомолтоохтук баара суоҕа 50 сааһыгар биһиги кэксэбиттэн туораабытын туһунан аймактарытыгар, чугас истин добоһторугар биллэрэн туран, тапталлаах кэргэнигэр, күндү кийипитигэр Сарданага, оҕолоругар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын холбуубут.

Күндү кэлиэтигэр Маарадаабы "Алаһа" КК дириэктэригэр Федорова Сардана Петровнага, оҕолоругар, сиэннэригэр тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ

Биир эйгэбэ үлэлиир кэлиэтигэр, Арасыйыа бастың үлэлээх тэрилтэтин Маарадаабы "Алаһа" КК дириэктэригэр, СӨ культураны туйгуна Федорова Сардана Петровнага, оҕолоругар, сиэннэригэр, тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, культура эйгэтигэр үлэтин саҕалаабыт, уһун кэмгэ үтүө суобастаахтык суопарадаабыт

Күндү күтүөппүтүгэр Васильев Андрей Владимировичка уонна кини дьыэ кэргэнигэр, кыыспытыгар, эдьийитигэр, балтыбытыгар Надежа, сизммитигэр Николаинага тапталлаах эһэлэрэ

Күндүтүк саныыр, тапталлаах бырааппыт, убайыт, тайыбыт, Өлөөн улуунун олохтоо

Күндүтүк саныыр, тапталлаах бырааппыт, убайыт, тайыбыт, Өлөөн улуунун олохтоо

Хангалас нэһилиэгин олохтоохторо, дьүөгэлэригэр Васильева Розалия Иннокентьевнага тапталлаах бырааттара

Күндүтүк саныыр Хангалас элиэннэтин инбэлиитэрин бэрэссэдээтэлигэр Александр Елисеевнага, оҕолоругар, сиэннэригэр, тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ

Уөрэппит оҕолорбутугар Юлияга, Кешага, кинилэр бииргэ төрөөбүттэригэр амарах аҕалара, чугас аймактарыгар бырааттара, убайдара

Бииргэ үөрэммит дьүөгэбитигэр, табаарыспытыгар Винокурова Надежда Иннокентьевнага, кини аймактарыгар убайдара

Розалия Иннокентьевнага тапталлаах быраата, Геннадий Пахомовичка таайа

Кылаабынай редактор Дорофеева Л.К.

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна массабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай судууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 19.03.2012 с. регистрацияламмыта.

Тэрийэн таһаарааччы: Саха Республикатын "Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыаттара" Автономнай тэрилтэ

Телефоннара: Редактор-директор - 2-33-32. Компьютернай отдела - 2-32-65. e-mail: redakcia06@mail.ru

Индекс: 54880 Тираж 1670. Сыаната - 20 солк. Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига 16 ч. Бэрилинэ 16 ч. 27.03.2015 с.

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУХУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

2015 сыл
Кулун тутар
28 күнэ
Субуота
24 №
(11361)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

Кулун тутар 25 к. ыалдьыттар Малдыбарга санга фельдшерскэй-акушерскэй пуун үөрүүдээх аһылыгытыгар сырыттылар. Аал уот иччитин аһатыы сиэрин-туомун "Аргыс" КК уус-уран салайааччыга Николай Слепцов толордо. Кыһыл лиэнтэни министир А.В. Горохов, Ньурба улуунун баһылыга Б.Н. Попов уонна Малдыбардаабы ФАП сэбиэдиссэй А.Н. Егорова быстылар.

Толору хааччыллылаах типовой пуунга бары ирдэнэр медицинскэй тэрил, биэлсэр, акушер кабинеттара, процедурнай, смотровой хос, эми уураар хос, отгон анарыгар үлэһит олоһор кыбаргырата бааллар. ФАП дьэтин былырын от ыйыттан сабаалаан, үс ый устата Р.А. Трофимов салайааччылаах "Кэскил" ХЭО (Сунтаар) олус хаачыстыбалаах гына тутан бүтэрбит. Иттир систэмэтин, трассатын олохтоох сыбаарсык Васильев Василий Егорович онгортон, кыһын дьэе хоччулуунайга холбоммут.

ФАП тутуутун бүтүүн нэһилиэк тутуутунан ааттыллар. Баһылык Н.А. Иванов уонна олохтоохтор кэлиит тутар биригээдэ бары усулдуубуйаны тэрийэн, аһынан-таһаһынан, туттар тэрилинэн "Дружба" эрбииттэн лобзигар тийэ хааччыйан, көмө-ньыма буолан элбэхтик сүүрбүтүтэр-көппүттэр. Ол да тэһинэн Малдыбарга санга тутуулар үүнэллэр. Кэнники сылларга санга кулууп, хоччулуунай, 4 кыбаргыраалаах специалисттар олоһор дьэиэлэр уонна бу ФАП баар буолбуттар. Чугастаабы кэмгэ олохтоох салалта оскуола хоччулуунай тутуутун булуанныыр. Кыаллыах буоллабына, ФАП күнүскү стационарданарыгар баҕаралларын туһунан Никита Афанасевич министиргэ эттэ. Уруккуттан билингээнгэ дьэри Малдыбар дьонно Маалыкай участкавай баһыһатыгар сытан эмтэнэллэр.

Малдыбар ФАП үс үлэһиттээх. Биэлсэринэн 1989 сылтан Егорова Анастасия Николаевна, акушерынан 1986 сылтан Кириллина Сардаана Михайловна, санитарканан Касьянова Саргылана Васильевна үлэһиттэр. Сэбиэдиссэй Анастасия Николаевна этэринэн, 500-тэн таһа киһилээх (400-чэкэ улахан киһи, 119 оҕо) нэһилиэнньэттэн сылга 2500-тэ көрдөрөллөр, анара оҕолор. Төрөөһүн 2013 с. - 9, 2014 с. - 12, 2015 с. - 8. Саамай кырдыаҕас олохтоох 83 саастаах. Сүрэх-тымьыр ыарыһыла бастакы миэстэбэ тураллар. Түбүркүлүстээх ыарыһах суох, искэннээх биир киһи учуокка турар. Малдыбар хас да көлүөнэ эмчиттэрэ санга пуун аһылыгар дьэри 1959 с. тутуллубут эргэ, кырааҕас дьэиэлэр өр сыллар усталарыгар үлэлээн кэлбиттэр. Онон сөбүгэр киэн, сырдык дьэилэнэн үөрүү-

- Доруобуйа харыстабыла -

Малдыбарга – санга ФАП

Ньурба улуунугар СӨ доруобуйатын харыстабылын министирэ А.В. Горохов, министиристибэ лицензирования отделын начаалынньыга Л.Н. Копылова уонна техникскэй отделын начаалынньыга А.М. Жирков кэлэн үлэлээтилэр.

лэрэ улахан.

1958-1994 с.с. олохтоох нэһилиэнньэ доруобуйатын араҕаччылаабыт үрүн халааттаах аанһыал, үгүстэрин сымнаҕас илиитигэр түһэрбит акушерка, быйыл ыам ыйыгар 80 сааһын бэлиэтиир **Бордог нэһилиэгин, Ньурба улуунун бочуоттаах олохтооҕо Анна Тимофеевна Михайлова** дьоро кизэһэ бу курдук ахтар: "1957 с. Дьокуускайдаабы медуцилишени бүтэрэн баран, дыахтар таһаарытын аатын ылбыт үтүкөннээх гинеколог-быраас Василий Павлович Репин салалтатынан 7 ый Ньурба баһыһатыгар үлэлээн, эмчит бастакы оскуолатын ааспыт дьоллоохпун. Оччуолорго медуцилише высперниктара бэйэбит даһаны дыахтары төрөтөр, оҕо кэнэбэскитин илиилээн араарар диэни практикаҕа билэрбит, сатыырбыт. Оттон Малдыбарга таһаарбыттар. Ньөөлбүкүтэ ыарахан дыахтар хаана баран өлбүт этэ. Ол түбэлтэ кэнниттэн эдэр нуучча акушеркатын эбии үөрэххэ ыытаннар, кини онугар 1958 с. кулун тутар 6 к. үлэһит сабаалаабытым. Биэлсэринэн Семен Ефремович Иванов, трахома биэлсэринэн Васильева Анна Ивановна үлэһиттэр. Нэһилиэккэ 670-ча киһи олоһоро. Бу эргэ дьэиэбит Сэбиэт дьэиэтэ этэ. Мин 1959 с. сэбиэдиссэйинэн анаммытым.

Саамай үөрэрим, мин

бэлэһтээтилэр. Бэйэлэрин эбэрдэлэрин ОДьКХ үлэһиттэрэ, "Алаһа" эбэлэр түмсүүлэрэ тиэртилэр. Малдыбар нэһилиэгин баһылыга Н.А. Иванов А.В. Гороховка саха ытын оҕотун, батыйаны, Б.Н. Поповка, А.Н. Андрееваҕа, Р.А. Трофимовка, А.Т. Михайловаҕа, А.Н. Егороваҕа махтал суруктары, харысхал бэлиэлэрин туттартаата. Михайлова Анна Тимофеевна "Ньурба улуунун бочуоттаах олохтооҕо", ФАП акушера Кириллина Сардаана Михайловна "СӨ доруобуйатын харыстабылын туйгуна" үрдүк ааттары ыллылар, Маалыкай участкавай баһыһатын кылаабынай бырааһыгар Николаев Николай Наумовичка СӨ бэтэрээннэрин сэбиэтин бочуоттаах грамотата туттарылынна.

СӨ доруобуйатын харыстабылын министирэ А.В. Горохов интервьюгар манньк эттэ: "Өрөспүүбүлүкэбэ "Тыа сириин ФАПтааһын", 2015-2017 с.с. "Доруобуйа харыстабылын сайыннары" программалар ыллылыбыттар. Кэнники кэмгэ 25 санга баһыһаны үлэбэ киллэрдит, барыта 100 ФАП тутулуохтаах. Тыа сиригэр баар баһыһалары сабар санаабыт суох, төттөрүтүн төһө кыалларынан аһабыт. Оптимизация аччатыы суолтатыгар туттуллубат, ханна аһыах ноборуускалаах отделение баарый, оно үлэ хайысхатыгар көдүүстээх уларытылары киллэрбит. Ньурба улуунугар аһыах сыл иһигэр Бүлүү регионун хааччыйар первичный-сосудистай отделение, Чаппандааҕа участкавай баһыһа, Сүлэбэ, Малдыбарга ФАП санга дьэиэлэрэ үлэбэ киридилэр, оройуоннара иккис, үрдүк технологиялаах компьютернай томограф турда. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн реабилитационнай үлэни тэрийии бэрээдэгинэн, ПСО иккис этабынан Антоновка реабилитационнай киин баар буолуоҕа. Психоневрологическай отделение дьэитин тутуу туһунан улуус дьаһалтатын кытта кэпсэтэ сылдьабыт. Биир-икки сылын тутан киллэриэхпит. Оттон баһыһа иккис комплексин тутуу 2018 с. дьэри программабытыгар суох".

Кулун тутар 26 к. министир Киин баһыһа терапевтескай отделениетыгар, оҕо санаторийыгар, тубдиспансерга, эмтир корпуска, Антоновка участкавай баһыһатыгар, телевизка пуунугар сылдьан үлэни-хамнаһы билдистэ.

Раиса НИКИФОРОВА.

- Олохтоох салайыныы -

Куораттат сайдарын, тупсарын туһугар

Кулун тутар 25 к. Ньурба к. Н.И.Харитонов аатынан "Кыталык" КД-гар "Саха сириин дьобус куораттара уонна улуустарын кииннэрэ сарсын: сайдыы кэскиллэрэ" тизмэбэ архитектурнай-градостроительнай форум ытытылынна. Тэрээһини көбүлээччилэринэн Ньурба куорат дьаһалтата уонна СӨ Архитектордарын сойууһа буоллулар. Аатытан да көстөрүн курдук, форум территориялар кэлиминик сайдыыларын боппуруостарыгар уонна СӨ дьобус куораттарын, улуустарын кииннэрин зйгэлэрин хаачыстыбатын үрдэтиигэ ананна.

СӨ Баайга-дуолга уонна сиргэ сыһыаннаһыларга министиристибэтин Сиргэ сыһыаннаһыларга де-

партаменын салайааччыта Н.Н.Пахомова, СӨ Тутууга министиристибэтин Бырайыактааһыннга уонна тутууга департаменын отделнэрэ сарсын: сайдыы кэскиллэрэ" тизмэбэ архитектурнай-градостроительнай форум ытытылынна. Тэрээһини көбүлээччилэринэн Ньурба куорат дьаһалтата уонна СӨ Архитектордарын сойууһун бэрэссэдээтэлэ, архитекура кандидата И.Д.Алексеева, "Саха сириин ландшафтнай киинэ" ХЭТ гендириктэрэ В.А.Никифоров, СӨ, РФ Архитектордарын сойууһун чилиэнэ С.И.Лукин уо.д.а. кытыннылар.

Сиһилии собуус хаһыат аныгыскы нүөмэригэр бэчээттэниэбэ.

Мэнэ Хангаластардыын бииргэ үлэлиргэ Сөбүлэһии илии баттанна

Бу күннэргэ Мэнэ Хангалас улуунун баһылыга Н.П.Старостин салайааччылаах дэлэгэссийэ улуус-путугар кэлэ сырытта.

Кулун тутар 26 к. улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар Мэнэ Хангалас улуунун официальной дэлэгэссийэтин кытта көрсүһүү буолла. Кириин тылынан улууспут баһылыга Б.Н. Попов аста, аймахты улуустар буоларбытын бэлиэтээтэ. Мэнэ Хангалас улуунун баһылыга Н.П.Старостин, Мэнэ Хангалас улуунун Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ А.М.Находкин, Ньурба улуунун Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ С.И.Евсеев уо.д.а. тэт этилэр. Сахалар түөлбэлээн олоһор икки улахан улуустарын ыкса ситимнир түгэннэр тустарынан санаһыстылар, санааларын атастастылар.

Биллэрин курдук, нуруот номоһо кирибит героя, быйыл төрөөбүтэ 210 сыла туолар Манчаары Баһылай олоһун бүтэһик күнэриин Ньурба Малдыбарыгар олоһон өлбүтэ. Билинни кэмгэ Манчаары Баһылай аатын тула араас кэпсэтии барарын, онон кини аатын көмүскүүр наадатын

бэлиэтээтилэр. Сэбиэскэй-партийнай салайааччы, поэт С.Васильев Ньурба уонна Мэнэ Хангаласка үлэлииргэр "Киэн Ньурба" уонна "Мэнгэлэр - хайа үрдүгэр" диэн этэн кэбиспит кынаттаах тыллара күн бүгүнгэ диэри дириин суолталанан кэллилэр. Сэриин кэмгэр саха нуруотуттан бу икки оройуоннартан Ф.К.Попов уонна Н.Н.Чуковский Сэбиэскэй Сойуус Геройдара буолбуттара.

Мэнгэлэр бу күн Ньурба к. тэрилтэлэринэн сылдьан үлэни-хамнаһы билсэр былааннаахтары, кизэһэ 6 хайа "Кыталык" КД-гар кэнсиэр буоларын, сарсын Малдыбарга Манчаары Баһылай унуоһар тахсалларын иһитиннэрдилэр.

Түмүккэ Б.Н.Попов уонна Н.П.Старостин икки улуустар икки ардыларыгар бииргэ үлэлэһин туһунан Сөбүлэһиигэ илии баттаатылар. Онон уруккуттан доһордуу сыһыаннаах Мэнэ Хангалас улуунун кытта үлэ хаттаан сөргүтүллэр. Урут Ньурба Мэнэ-Хангалас улуунун дэлэгэссийэтэ 2005 с. уонна 2008 с. кэлэ сылдьыбыттара.

Геннадий АНТОНОВ.

— Кыайыы 70 сылын көрсө —

Сырдыгы харанганы ыпсаран

Уос аһар олук

Ити курдук тэглэгэн билиннэрдэххэ, билигин Ньурба улуунун Ньурбачааныгар Үлэ Кыһыл Знамята уорданаах үлэ бэтэрээнэ, Ньурбачаан нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо, биэс оҕо ийэтэ, элбэх сиэн, хос сиэн эбээтэ, сэрии сылларын оҕото Павлова Матрена Михайловна олоһор. Олорор диір хайдах эрэ тутар, тоҕо диэтэххэ, кини Ньурбачаанна уонна да атын сиргэ олохсуйбут оҕолорун, сиэннэрин, аймахтары барыларын көрөн-истэн, барыларын илиитэ тийэринэн көмөлөһө, кимизхэ сүбэ-ама, сороххо ыйыы-кэрдийи биэрэ олоһор, ону сэргэ нэһилиэтин олоһор-дьаһаһар истэнэрин быһыһар төһө кыалларынан, күүһэ-кыаһа тийэринэн кыттар. Аны билигин дүөгүлэринэн Попова Елизавета Михайловна, Семенова Анна Александровна-нын эдэр дьонго холобуру буолан скандинавскай хаамынан дьарыктанар. Чэ быһатын эттэххэ, Мотуруона эмээксин бука барыларын үтүө сүбэһит, үтүө холубур.

Тыыннаахтар умнубат сыллара

Мантан салгы биһиги Мотуруона бэйэтэ кэпсирин истиэбиг:
- Мин Ньурбачаан нэһилиэтин Үңкүүлүүр алааһыгар 1938 сыллаахха ахсынны 16 күнүгэр төрөөбүппүн. "Крупская" холкуос чилиэннэрэ аҕам Павлов Михаил Афанасьевич-Аппанаһай Мэхэлээтэ уонна ийэм Өлөксөөн дьэ кэргэнигэр 13-с оҕолон. Суккуй аҕа ууһабын. Ийэм төрдө Накаас, "Наука" холкуос. Оҕолор түөрт этибит, ийэбит 14-тэ төрөөбүтүтэн. Мин анныбар саамай кыра кыыс ачык дьыл өлбүт. Ийэм аҕам 1940 сыллаахха өлөрүгэр 14-с оҕотун ыарахан хаалбыт. Кинини билиэхпиттэн ийэм ыанньыксыт этэ, онтон аҕам биіртэн биір үлэбэ сылдыбыт хара үлэһит.

Биһизхэ кыһалҕалаах олох дьэн сэрии инниттэн саҕаламмыта этэ. Ити аҕам 1940 с. өлбүтүн кэннэ, ийэм эрэйдэх ыарахан сылдьан үс оҕону РИК (Райисполком) дьэһитигэр илдьэн кутан кэбиспит уонна баран хаалбыт. Арааһа бу дьон бары хоргуян өлүөхтэрэ дьэн кимнээх эрэ сүбэ буолан итинник гын дьэн ийэбэр ой уктаһара. Ону дьэ Дьаакып дьэн бэрэссэдээтэл тыллаан биһигини холкуоска таһаарыттар. Онно үүт анна иһэрдэн эгин тыыннаах хаалбыппыт. Онтон атын ийэбит төрүү илик оҕоту-

"Сэрии сылларын оҕолоро" дьэн ааттанар аҕа көлүөнэ, оччотооҕу кыһалҕалаах икки кыһарбанаах олох бары ыарахаттарын, аас-туор олох алдьархайын: ачыктааһыны-хоргуууну, өлүүнү-сүтүүнү, тонгууну-хатыһыны, эрэйи-кыһалҕаны оҕо сааһыгар көрсүбүтэ. Онон бу көлүөнэ эрэйи энэринэн тэлбит, мунгу муннунан тыырбыт, сэрии идээнин эт бэйэтинэн билбит буолан олоххо сыһыана ураты харыстабыллаах, олоһу анаарыыта олус дьэн киэн, ааспыт кэми сыаналыыра кырдыктаах, билинни олоһу көрүүтэ дьэнкэ уонна кэлэр кэми кэрэһэлиирэ олус диірин ис хоһоонноох. Ити олох үөрэппит мындыра.

наан, биһиги үс оҕо хоргуян өлүөхтэхэ этибит. Миігин ийэм хотонго тын хатыһа илдьэ таһсан ынахтарын ыан баран, миэхэ курууска туттаран ынахтары кэритэн сыппаттарар, түөртээх-биістээх оҕону. Уонна ону тутар ынах быһыһар саһыаран туран иһэрдээтиір. Онон сэһилэһэн тыыннаах хаалары ыарахан кэмнэ.

Оччолорго ыабыт үтүттэн солуртан куруускаҕа баһан иһэртэ-һинэ хаайыыга барар дьыалата буоллаҕа. Кэлин кулгаабым уһугунан иһиттэхпинэ, атын сиргэ ийэлэр эрэйдээхтэр оҕолорун хоргутумаары, барахсаттар оҕолоругар сымнаһас ынахтары эмтэрэллэр эбит этэ. Бу мындыр өйдөрүн көр. Үаммыт ынахтары куруускаҕа сыппайан үтүт иһэр, ынах анныгар киірін эмэ олоһор ол үстээх, түөртээх, биістээх оҕону ама да буолтун иһин, туох дьэн буруйдаан хаайыыга ытыахтаһарай!? Инньэ гынан мин билэрбинэн Үңкүүлүүргэ киһи өлүүлээх улахан хоргууу тахсыбатаҕа.

Сэрии сылларын кыралартан саҕалаан оҕуруу оҕотугар тиіһэ холкуос хара үлэтигэр сыһаарыллан, хаалбыт улахан дьонго, ону да үксэ оҕо-дьахтар, оҕоньор-эмээксин хаалбытыгар чомой буолан үлэлээн бардахпыт дьии бары. Эдьийим Нуукаан, убайым Охоноос холкуоска улахан дьоннуун тэнгэ үлэлээбиттэрэ. Оттон мин ийэбэр биіспиттэн сир хорутуутугар бастаан оҕус үүрээччинэн, салгы сизтээччинэн, онтон ньиірлэ көрсөн, ынах хомуһан, буғул түгэбэ харбаһан киірін барбытым. Толон атаһ дьэн ааттыһылар этэ сайылыкка, Оторго ыанньыксыттар. Ынах хомуһар үлэлээх буолааччыбын. Ол саҕана дьон бары уопсай үлэбэ сүр көхтөөбө, кыайы тыһугар туһун да харыстаммакка үлэлиирэ. Ол да иһин Улуу Кыайыһыны ситистэхпит дьии.

Эйэлээх

олоһу тутуу

Мин оскуолаҕа Аранастаахха (Күндээдэ) 5 сыл интернакка олоһор үөрэммитим. Онтон алтыс кылааска Ньурбаҕа үөрэнэ сылдьан ийэбин ыарыһаан II-с Бордонго холкуоска ыанньыксыты солбуһан балбаах таһан 14-15 сааспыттан холкуоска үлэлээн киірін барбытым.

Ийэбит Өлөксөөн, сэрии сылларыгар онто суох аһах киһи, доруобуйатыгар оҕустаран 1952 сыллаахха олохтон туораабыта. Кини баарына Нуукаан, Охоноос уонна мин буолан олоһорбут. Улахан эдьийбит туһунан ыал этэ. Биіргэ төрөөбүттэриіттэн улахан эдьийим Өлөксөөндүр 8 оҕоломмота, сиэнэ, хос сиэнэ, хос-хос сиэнэ элбэх. Иккис эдьийим Балаһыя, оҕо эрдэ-һинээһи аата Нуукаан барахсан ыарыһахтаабыта. Убайым Охоноос Убайаанна олоһубута, 4 уол, биір кыыс оҕоломмота, онон оҕо-уруу баар.

Онтон 1955 сыллаахха маннайгы туппах (тарбыйаҕы ийэтигэр араары) буолбутугар ньиірлэ көрөөччү буолбутум. Ол үлэһи сылдьан хараһынан ыалдьан хаалан ньиірлэрдэбин ыанньыксыт-

Павлова Матрена Михайловна.

тар төттөрү ылбыттара. Сити кэмтэн ылата "Ньурба" сопхуос Ньурбачаан отделениетугар тарбыйах, борооску көрөн үйэбин монгообутум. Оччолорго ньиірлэрдэрин, борооскугун соҕотобун бэйэн эрэ көрөбүн: сааххын күрдэһин, таһаарабын, оккун киллэрэбин, дуһаны сүгээн кырбыһытын, эбии аһылыккын бэлэмнээн буһарабын, уотурбаһын сүгэбин-көтөбөбүн, уугун биідрээн таһан уулатабын. Сайын ортотунан 50 ньиірлэ ылан көрөбүн, онтон үргүлдүү кыстыкка хотонго киірін борооску көрөн кыстатан, улаатыннан баран саас бостуукка туттарабын. Онтон эмиз 50 ньиірлэ ылабын.

Звеноҕа ньиірлэ аһаһантан көрөн үлэһиттэр 3-4 эбэтэр 5 буолабыт. Миігин кытары 20 сылы быһа элбэх киһи үлэлээбитэ. Араас кэмнэ Куприянов Афанасий кэргэнэ Евдокияһын, уоллара Афоняһын дьэһэнэн, оттон хойут билигин Аммаҕа олоһор миігиттэн аҕыйах сыл аҕа Степанова Ылдьаана, миігинниін эт саасты Дьокуускайга олоһор Өрүүскэ, Иванова Христина (өлбүтэ), оччолорго эдэр оҕолор Иванова Алевтина, Сидоров Ариан уонна Степа, звеноһан миігин кытары Харбанова Тамара, Николаев Константин, Петров Арсен, Семенов Данил у.д.а. үгүс-элбэх кыайыһылаах-хотуулаах эдэр дьон үлэлээбиттэрэ. Сайылыктарбыт дьылыттан көрөн сороһор Хооллуҕа, Ойбонго, Убайаанна буолаҕа. Күһүн отордото Кураанна киірибит. Ол кэннэ кыстыкка киіриигэ муннаахтарыҥ баара мэһирэһэ-мэһирэһэ баһынан кэллээхтииллэр.

Ити курдук тарбыйах көрүүтүгэр 20 сыл устата үлэлээн биэнсийэбэ тахсыбытым. Хомойуох иһин, баһаарга докумуоннарым умайан хаалан ити иннинээһи 16 сыллаах холкуосаах үлэм ыстааһа биэнсийэм ааһыллытыгар киіри-бэтэбэ.

Оттон ньиірлэ көрүүтэ, бороону төлөһүүтүгэр өр сыллаах үрдүк көрдөрүүлэрибін учуоттаан ССРС Үрдүк Сэбиэтин Президиумун 1973 сыл балаһан ыйын 6 күнүнээһи Ыйааһынан Үлэ Кыһыл Знамята уорданынан наһараадаламмытым. Дьингэн ити үлэбэр үрдүк ситиһиибин бэлиэ-

тэһини мин уопсай барыбыт үлэбит түмүгүн быһыһынан тус бэйэм сыаналыбын.

Алаһа дьэһини тэриһии

1956 сыллаахха ыал буоллум суорумһуннан. Эмиэ бэйэм курдук тулаһаах киһиэхэ кэргэн таһыстым. Угаһев Григорий Николаевич дьэн Хатыы киһитигэр. Ол саҕана кини аатырар Амакинскай экспедицияҕа үлэлиирэ. Таһаһыт уонна бороуба буору таһааччы дьэн. Онтуттан биір да харчыны аахсыбатах этэ. Миэхэ бэйэбэр дьылы туһар бэйэтинэн кэлбитэ, туһа да суох. Киргилээдэх түөрт биіргэ төрөөбүттэр. Билигин оҕоньор балта Раиса Миіринэйгэ олоһор. Үчүгэйэ дьэн барылар-тытан оҕо, ыччат элбэх.

Биһиги ити II-с Бордонтон 1959 сыллаахха мин дойдубар Ньурбачаанна көһөн киірін олохсуйбуппут. Аҕабыт үйэтин туһары хара үлэбэ сылдыһыта: отчут-масчыт, мас кэрдээччи, суһай сүөһү бостууга, булчут - үлэһит киһи этэ. Биэс оҕоломмуһут бары этэнгэ улаатан ыал, бэйэлэрэ номнуо эһээ-эбээ буоллулар. Соҕото улахан кыыһыт Павлова Светлана Григорьевич сылгысидэһлээх. Күтүөппүт Шамаев Эдуард Иннокентьевич геолог. Икки оҕолоохтор. Миіринэйгэ олоһолор.

Улахаммыт сааһсалана илик-питинэ төрөөбүт буолан Павлова, мин да кэлин бэйэм араспааннаһын илдьэ хаалбытым. Оттон уолаттар бары аҕаларынан Угаһевтар. Иккис оҕобут Угаһев Александр Григорьевич сылгыһыт. Киһииппит Антонина бухгалтер. Үс оҕолоохтор, 7 сиэннээхтэр. Манна Ньурбачаанна бааллар. Үһүс уол Уйбаан коммунальһай үлэһитэ, сварщик идэлээх. Кэргэнэ Елена детсад үлэһитэ. 4 оҕолоохтор, 7 сиэннээхтэр. Эмиэ Ньурбачаанна олоһолор. Төрдүс уолбут Угаһев Владимир Григорьевич, Үөһээ-Бүдүү улуунун баһылыгын I-кы солбуһааччынан үлэлээбитэ. Билигин Дьокуускайга олоһор. Кэргэнэ Акулина фармацевт идэлээх, аптека үлэһитэ. Болуодьабыт биэс кыыһаах, биэс сиэннээх. Кыра уолбут Владислав механик, киһииппит Ефросинья атыһыт. Кыыһара Хаарчаана культура үөрэһин бүтэрдэ, быйыл санга ыал буолла.

Онон сиэннэр эбиллэ тураларыттан кырдыһас киһи сэмээр үөрэбин эрэ. Оттон кэргэним Киргилэй 2009 сыллаахха ыалдьан олохтон туораабыта. Ити курдук биэс оҕолоһон 1970 сыллаахха Ийэ буолуу II-с истиэпэннээх мэтээлинэн бэлиэтэммитим.

Үлэнэн иитиі туһата

Оҕоньорум биһикки үйэбитигэр холкуоска, сопхуоска сааспыт туһары сырдыгы-харангы ыпсаран хара үлэбэ сылдыһыт дьоммут. Ити да буоллар оччотоо-бу ты ыалын сиэринэн сөбүгэр сүөһүлээх, кэтэх хаһаайыстыба-лаах этибит. Бэйэбит уопсай үлэ-тэн, хотонтон ордуһат эрээрибит

кэтэхпитигэр икки ыанар ынах-таах, сибииннээлээх, куурусса-лаах буолааччыбыт. Хортуоска олоһорбут. Кэргэним субай бостууга, булчут, аны бэйэн 4-5 чааска туран кэтэх хотонгун көрөбүн, онтон дьэһэр-уоккар үлэлэнээт, быһыһар оҕолорун астарын-таһастарын бэлэмниі охсоот үлэ-бэр ойобун. Биэрэстэ курдук туһар хотоммор ыһыктаах бараһын уонна үрдүттэн чайданабыт. Киһэ эрдэлээбитэ 6-ҕа, 7-ҕэ эбэтэр 8-ка кэлэһин дьэһэр. Хаһаппын куурдаары үлэһиттэн сүгэн кэлэһин.

Сайылыкка биэс оҕобун бэһиэннэрин бэйэбин кытары мэлдьи илдьэ сылдыһын. Оҕолорум ньиірлэ көрөн, суосканан эмтэрэн, аһатан, бүөбөйдээн, бостууктаан бэйэбин кытары мэкитиігэр тэбис-тэнгэ үлэлээн улааппыттара. Кыраларыгар бастаан биір, онтон улаатан истэхтэрин аайы икки суосканы хоннохтору-гар кыбыһан баран тэнгэнэн икки тарбыйаҕы эмтэрэ тураллара, уолаттарым аттарын миіһээрэ бүтэйтэн, чөһөчөктөн салҕана са-тыы сылдыһалара хараһар бу көс-төргө дьылы.

Кыраларыттан хара үлэбэ сыстыбыттара, үлэ үөрүйэхтэригэр үөрэммиттэрэ олохторугар туһалаата. Билигин оҕолорум, сиэннэрим билинни аныгы үйэбэ ба-ры этэнгэ үлэлээх-хамнастаах, дьылээх-уоттаах, сөбүгэр хаһа-йыстыбалаах, ким сүөһүлээх, ким сылгылаах дьон.

Кэс тыл

Үлэ Кыһыл Знамята уордун кавалера, сэрии сылларын оҕото, уорданаах ньиірлэ, бороон көрөччү, үйэтигэр үлэни өрө туһу-пут саһа эмээксинэ Павлова Матрена Михайловна ыччат дьонго туһаһан чопчу биіри эрэ этэр:

- Үлэни өрө тутуохха. Илиини араарбакка отой үчүгэйдик үлэ-лиэххэ наада. Оччоһуна эрэ ньиір-бааччы байыһыт олохтоох, үлэ-бэ-хамнаһа уонна тус олоххуту-гар ситиһиілээх буолуоххут.

Үлэ Кыһыл Знамята уордун кавалера Матрена Михайловна Павлова кэпсээнин кылгас хо-һоомунан түмүктүүрүн көңүл-лээт.

Ингиір сап

Күһүн этэ. Силбик этэ. Дьэһит иһэ сылаас этэ. Аҕам нухарыһа сытара, Абаһам таһаах тардара.

Оһох иннигэр ийэкэм Талах олоһоско олоһорон, Ингиір сабын аргыйыдык Ньылбээгэр эрийэн хатара.

Кэһиэһирбит күөмэйинэн Кэпсиірэ орууудук сыһыан Ооньвооботох оҕо сааһын, Сэриі кэмин ыар сылларын.

Аас-туор олох кыһарбаныттан - Биэс биіргэ төрөөбүттэрэ Билдьаммыттар былаһайга, Симэлийбиттэр сир үрдүттэн.

Ылар ыһааһтан маһаһах, Алта кыһыһын "Сьэһит" Эбэм эрэйдэх уйдаһыан Уолбут көмүскэтэ ууланара.

Ингиір саптаах иннэтинэн Этэрбэс ууларар ийэһин - Истэнэ олоһор бэйэтин Истинник санаан ийэһин.

Күһүн этэ. Силбик этэ. Дьэһит иһэ сылаас этэ. Уот умайан таһыһырыра, Эһэм уһуктан айакаһыра.

Муттүххай Борон.

ПРОГРАММА ТВ 3 МАРТА - 3 АПРЕЛЯ

Понедельник, 30 марта

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.10, 04.05 Контрольная закупка 09.45 Жизнь здорово!

РОССИЯ1

05.00 Утро России 09.00, 23.35 Украинские коллекции. По следам "черных антикваров" 12+ 09.55 О самом главном

НБК САХА

06:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 07:00 Санга күн-Новый день 6+ 10:00 Саха сирэ 12+ 10:15 Аал-луук мас 6+ 11:00 Геван 6+ 11:30 Технополос (ТВ "Хангалас")

ПЯТЫЙ

05.00, 09.00, 11.00, 14.30, 17.30, 21.00 Сейчас 05.10 Утро на "5" 6+ 08.30 Место происшествия 09.30, 10.25, 11.50, 12.40, 13.35, 14.25, 15.45, 16.40, 11.30, 15.00 Т/с "Черные кошки"

КУЛЬТУРА

09.00, 14.00, 18.00, 22.10 Новости культуры 09.15 Наблюдатель 0+ 10.15, 00.40 Х/ф "В родном городе" 0+ 11.20 Линия жизни. Никита Михалков 0+

КАРУСЕЛЬ

04.00, 23.55 М/с "Букашки" 04.10 М/с "Смурфики" 05.00, 08.20, 10.10 Прыг-Скок Команда 05.10 М/с "Лунтик и его друзья" 06.00, 09.30, 18.40 "Союзмультфильм" представляет 06.40, 17.55, 01.40 М/с "Весёлые паровозики из Чаггинтона" 07.30, 02.00 М/с "Тинга-Тинга. Страна африканских мифов" 07.50

Вторник, 31 марта

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.15, 04.15 Контрольная закупка 09.45 Жизнь здорово!

РОССИЯ1

05.00 Утро России 09.00, 23.50 Страшная сила смеха 09.55 О самом главном 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести 11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Вести-Москва 11.55 Т/с "Тайны следствия"

НБК САХА

06:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 07:00 Санга күн-Новый день 6+ 10:00 Саха сирэ 12+ 10:15: Чэгиэн 12+ 11:00 Сардаана 6+ 11:45 Дойдум дьоно (Бэрдьигэс ТВ) 6+ 12:00 Саха сирэ 12+ 12:15 Дойдум дьоно ("Таатта" ТВ) 6+ 12:30 Жизнь прекрасна! 6+ 13:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 14:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 15:00 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 16:00 Прогресс 6+ 16:30 "Хотугу сулус" 6+ 17:00 ТВ-спорт: Чемпионат РС(Я) по борьбе хапсабай палиты П.Алексеева 6+ 18:00 Саха сирэ 12+ 18:15 Утүө киэһэнэн! 6+ 18:45 Күнчээн 6+ 19:00 Якутия 12+ 19:15 Бизнес-формула 12+ 19:30 Харах дьалгыр 12+ 20:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 21:00 Биһикчээн 0+ 21:15 Аал-луук мас 6+ 21:45 Санга сүрэээн 6+ 22:00 Жизнь прекрасна! 6+ 23:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 23:30 Утүө киэһэнэн! 6+

ПЯТЫЙ

05.00, 09.00, 11.00, 14.30, 17.30, 21.00 Сейчас 05.10 Утро на "5" 6+ 08.30 Место происшествия 09.30, 10.45, 12.25, 13.25, 11.30 Т/с "Черные кошки" 16+ 15.00 Открытая студия 16+ 16.30 Д/ф "Города - Герои. Брестская крепость" 16+ 18.00, 18.40 Т/с "Детективы" 16+ 19.20, 20.10, 22.15 Т/с "След" 16+ 21.25 Х/ф "Такая работа. Золушка" 16+ 23.00 Х/ф "Женатый холостяк" 16+ 00.50 Х/ф "Законный брак" 16+ 02.35 Право на защиту. Последний удар 16+ 03.35 Право на защиту. Зверюга 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 0+ 09.00, 14.00, 18.00, 22.10 Новости культуры 09.15 Наблюдатель 0+ 10.15, 22.30 Х/ф "Страсти по мисс Хатто" 0+ 11.50 Пятое измерение 0+ 12.20 Д/ф "Александр Попов. Тихий гений" 0+ 13.05, 00.55 Т/с "Петербургские тайны" 0+ 14.10 Виталий Бианки. Редактор "Лесной газеты" 0+ 14.40 Сати. Нескучная классика... 0+ 15.20, 21.05 Боги жаждут 0+ 16.15 Избранные фортепианные концерты. П.И.Чайковский 0+ 17.00 Д/ф "Замки Аугустусбург и Фалькенлуост" 0+ 17.15 Д/ф "Волею судьбы. Евгений Чэзов" 0+ 18.15 Главная роль 0+ 18.30 Д/ф "Все можно успеть" 0+ 19.10 Спокойной ночи, малыши! 0+ 19.25 Правила жизни 0+ 19.50 Д/ф "Звезды о небе" 0+ 20.20 Игра в бисер 0+ 22.00, 01.50 Д/ф "Гюстав Курбе" 0+ 00.05 П.И.Чайковский 0+

КАРУСЕЛЬ

04.00, 23.55 М/с "Букашки" 04.10 М/с "Смурфики" 05.00, 08.20, 10.10 Прыг-Скок Команда 05.10 М/с "Лунтик и его друзья" 06.00, 09.30, 18.40 "Союзмультфильм" представляет 06.40, 17.55, 01.40 М/с "Весёлые паровозики из Чаггинтона" 07.05, 18.20 М/с "Ягодный пирог. Шарлотта Земляничка" 07.30, 02.00 М/с "Тинга-Тинга. Страна африканских мифов" 07.50 Лентяево 08.30, 02.25 М/с "Мир слов" 09.10, 16.50, 01.15 М/с "Щенячий патруль" 10.20, 17.15 М/с "Новые приключения пчёлки Майи" 11.00 Почемучка 11.15 М/с "Барбоскины" 13.45 М/с "Свинка Пеппа" 15.00, 00.25 М/с "Поезд динозавров" 16.00, 03.05 М/с "Привет, я Николая!" 19.30 Спокойной ночи, малыши! 19.40 М/с "Фиксики" 21.20 Т/с "Классная школа" 21.45 М/с "Колыбельные мира" 21.50 Т/с "Принцесса слонов" 12+ 22.15 Навигатор. Алгрейд 12+ 22.20 История России 12+ 22.50 Х/ф "Бумбараш" 12+ 00.10 Куда глаза глядят

Среда, 1 апреля

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.10, 04.15 Контрольная закупка 09.45 Жизнь здорово!

РОССИЯ1

05.00 Утро России 09.00, 00.30 Д/ф "Гонение" 12+ 09.55 О самом главном 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести 11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Вести-Москва 11.55 Т/с "Тайны следствия" 12+ 12.55 Особый случай 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с "Последний янычар" 12+ 16.00 Т/с "Цвет черемухи" 12+ 18.15 Прямой эфир 12+ 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Пепел" 16+ 22.50 Специальный корреспондент 01.30 Х/ф "Инспектор Лосев" 16+ 03.00 Русская Ривьера 12+ 04.00 Комната смеха

НБК САХА

06:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 07:00: Санга күн-Новый день 6+ 10:00 Саха сирэ 12+ 10:15 Тыйыннаах дорбоон 6+ 11:00 Геван 6+ 11:30 Дойдум дьоно ("Хангалас" ТВ) 6+ 12:00 Саха сирэ 12+ 12:15 Дойдум дьоно (Маарыкчаан ТВ) 6+ 12:30 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 13:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 14:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 15:00 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 16:00 Дойдум дьоно ("Сунтаар" ТВ) 6+ 16:30 ТВ фондатыттан 6+ 17:00 ТВ-спорт: Чемпионат РС(Я) по борьбе хапсабай палиты П.Алексеева 6+ 18:00 Саха сирэ 12+ 18:15 Утүө киэһэнэн! 6+ 18:45 Күнчээн 6+ 19:00 Якутия 12+ 19:15 Парламентский вестник 12+ 19:45 Тья сирэ-олох төрдө 12+ 20:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 21:00 Биһикчээн 0+ 21:15 Саха санаата 6+ 21:45 Дойдум дьоно ("Нам" ТВ) 6+ 22:00 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 23:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 23:30 Утүө киэһэнэн! 6+

ПЯТЫЙ

05.00, 09.00, 11.00, 14.30, 17.30, 21.00 Сейчас 05.10 Утро на "5" 6+ 08.30 Место происшествия 09.30, 11.30 Х/ф "Белая стрела" 16+ 12.10 Х/ф "Свои" 16+ 15.00 Открытая студия 16+ 16.30 Д/ф "Города - Герои. Киев" 16+ 18.00, 18.40 Т/с "Детективы" 16+ 19.20, 20.10, 22.15 Т/с "След" 16+ 21.25 Х/ф "Такая работа. Врачебные тайны" 16+ 23.00 Х/ф "Собачье сердце" 16+ 01.40 Право на защиту. Муравейник 16+ 02.40 Право на защиту. Киднеппинг 16+ 03.40 Право на защиту. Аборт во спасение 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 09.00, 14.00, 18.00, 22.10 Новости культуры 09.15 Наблюдатель 0+ 10.15 Х/ф "МакЛинток" 0+ 12.25, 01.50 Д/ф "Христиан Гойгенс" 0+ 12.30 Красуйся, град Петров! Зодчий Александр Пель 0+ 13.05, 00.55 Т/с "Петербургские тайны" 0+ 14.10 Валентин Берестов. Быть взрослым очень просто... 0+ 14.40 Искусственный отбор 0+ 15.20, 21.05 Боги жаждут 0+ 16.15 Избранные фортепианные концерты. И.Брамс 0+ 17.15 Д/ф "Мир искусства Зинаиды Серебряковой" 0+ 18.15 Главная роль 0+ 18.30 Абсолютный слух 0+ 19.10 Спокойной ночи, малыши! 0+ 19.25 Правила жизни 0+ 19.50 Д/ф "Звезды о небе" 0+ 20.20 Лучшие друзья бриллиантов 0+ 22.00 Д/ф "Нефертити" 0+ 22.30 Х/ф "Сделка с Адель" 0+ 00.05 И.Брамс 0+

КАРУСЕЛЬ

04.00, 00.05 М/с "Букашки" 04.10 М/с "Смурфики" 05.00, 08.20, 10.10 Прыг-Скок Команда 05.10 М/с "Лунтик и его друзья" 06.00, 09.30, 18.40 "Союзмультфильм" представляет 06.40, 17.55, 01.40 М/с "Весёлые паровозики из Чаггинтона" 07.05, 18.20 М/с "Ягодный пирог. Шарлотта Земляничка" 07.30, 02.00 М/с "Тинга-Тинга. Страна африканских мифов" 07.50 Лентяево 08.30, 02.25 М/с "Мир слов" 09.10, 16.50, 01.15 М/с "Щенячий патруль" 10.20, 17.15 М/с "Новые приключения пчёлки Майи" 11.00 Почемучка 11.15 М/с "Фиксики" 13.45 М/с "Свинка Пеппа" 15.00, 00.25 М/с "Поезд динозавров" 16.00, 03.05 М/с "Привет, я Николая!" 19.30 Спокойной ночи, малыши! 19.40 М/с "Смешарики" 21.20 Т/с "Классная школа" 21.45 М/с "Колыбельные мира" 21.50 Т/с "Принцесса слонов" 12+ 22.15 Навигатор. Алгрейд 12+ 22.20 Русская литература 12+ 22.50 М/ф "Ночь перед Рождеством"

Четверг, 2 апреля

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.10, 04.15 Контрольная закупка 09.45 Жизнь здорово!

РОССИЯ1

05.00 Утро России 09.00, 00.30 Частные армии. Бизнес на войне 12+ 09.55 О самом главном 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести 11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Вести-Москва 11.55 Т/с "Тайны следствия" 12+ 12.55 Особый случай 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с "Последний янычар" 12+ 16.00 Т/с "Цвет черемухи" 12+ 18.15 Прямой эфир 12+ 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Пепел" 16+ 22.50 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+ 01.30 Песах. Праздник обретения свободы 02.05 Х/ф "Инспектор Лосев" 16+ 03.40 Комната смеха

НБК САХА

06:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 07:00: Санга күн-Новый день 6+ 10:00 Саха сирэ 12+ 10:15 ТОК 6+ 11:15 Продвижение 6+ 11:30 Дойдум дьоно ("Хотун Булуу" ТВ) 6+ 12:00 Саха сирэ 12+ 12:15 Дойдум дьоно ("Абий" ТВ) 6+ 12:30 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 13:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 14:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 15:00 Жизнь прекрасна! 6+ 16:00 Байанай 16+ 16:30 "Хотугу сулус" 6+ 17:00 В кадре-республика (ТВ "Заполярье") 6+ 17:30 Дойдум дьоно ("Сунтаар" ТВ) 6+ 18:00 Саха сирэ 12+ 18:15 Утүө киэһэнэн! 6+ 18:45 Күнчээн 6+ 19:00 Якутия 12+ 19:15 Эргимтэ 12+ 19:30 Вестник Аммаэргизбанка 6+ 19:45 Диалог с властью 12+ 20:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 21:00 Биһикчээн 0+ 21:15 Сэргэлээххэ сэлэргэһиэх 6+ 22:00 Учүгэйиэн бу сиргэ 6+ 23:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 23:30 Утүө киэһэнэн! 6+

ПЯТЫЙ

05.00, 09.00, 11.00, 14.30, 17.30, 21.00 Сейчас 05.10 Утро на "5" 6+ 08.30 Место происшествия 09.30, 10.35, 11.30 Х/ф "Сержант милиции" 16+ 15.00 Открытая студия 16+ 16.30 Д/ф "Города - Герои. Одесса" 16+ 18.00, 18.40 Т/с "Детективы" 16+ 19.20, 20.10, 22.15 Т/с "След" 16+ 21.25 Х/ф "Такая работа. Людям свойственно ошибаться" 16+ 23.00 Х/ф "Де находится Нофелет?" 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 0+ 09.00, 14.00, 18.00, 22.10 Новости культуры 09.15 Наблюдатель 0+ 10.15 Х/ф "Очаровательные и опасные" 0+ 11.50 Россия, любовь моя! "Святителя Осетии" 0+ 12.20 Д/ф "Жар-птица Ивана Билибина" 0+ 13.05, 00.55 Т/с "Петербургские тайны" 0+ 14.10 Юрий Коваль. На самой легкой лодке 0+ 14.40 Абсолютный слух 0+ 15.20, 21.05 Боги жаждут 0+ 16.15 Избранные фортепианные концерты. Ф.Шопен 0+ 17.00 Д/ф "Ветряные мельницы Киндердейка" 0+ 17.15 Острова 0+ 18.15 Главная роль 0+ 18.30 Больше, чем любовь. Ролт Чаадаев и Авдоя Норова 0+ 19.10 Спокойной ночи, малыши! 0+ 19.25 Правила жизни 0+ 19.50 Д/ф "Звезды о небе" 0+ 20.20 Культурная революция 0+ 22.30 Х/ф "Клетка для канареек" 0+ 23.50 С.Рахманинов 0+ 00.50 Д/ф "Константин Циолковский" 0+

КАРУСЕЛЬ

04.00, 00.00 М/с "Букашки" 04.10 М/с "Смурфики" 05.00, 08.20, 10.10 Прыг-Скок Команда 05.10 М/с "Лунтик и его друзья" 06.00, 09.30, 18.40 "Союзмультфильм" представляет 06.40, 17.55, 01.40 М/с "Весёлые паровозики из Чаггинтона" 07.05, 18.20 М/с "Ягодный пирог. Шарлотта Земляничка" 07.30, 02.00 М/с "Тинга-Тинга. Страна африканских мифов" 07.50 Лентяево 08.30, 02.25 М/с "Мир слов" 09.10, 16.50, 01.15 М/с "Щенячий патруль" 10.20, 17.15 М/с "Новые приключения пчёлки Майи" 11.00 Почемучка 11.15 М/с "Смешарики" 13.45 М/с "Свинка Пеппа" 15.00, 00.25 М/с "Поезд динозавров" 16.00, 03.05 М/с "Привет, я Николая!" 19.30 Спокойной ночи, малыши! 19.40 М/с "Клампики" 21.20 Т/с "Классная школа" 21.45 М/с "Колыбельные мира" 21.50 Т/с "Принцесса слонов" 12+ 22.15 Навигатор. Алгрейд 12+ 22.20 История России 12+ 22.50 Х/ф "Зелёный фургон" 12+ 00.10 Куда глаза глядят

Пятница, 3 апреля

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.10, 05.10 Контрольная закупка 09.45 Жизнь здорово!

РОССИЯ1

05.00 Утро России 08.55 Мусульмане 09.10 "Главная сцена". Специальный репортаж 10.05 О самом главном 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести 11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Вести-Москва 11.55 Т/с "Тайны следствия" 12+ 12.55 Особый случай 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с "Последний янычар" 12+ 16.00 Т/с "Цвет черемухи" 12+ 18.15 Прямой эфир 12+ 21.00 Главная сцена 00.00 Х/ф "Любовь для бедных" 12+ 01.55 Х/ф "Садовник" 12+ 03.40 Кто первый? Хроники научного плагиата

НБК САХА

06:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 07:00: Санга күн-Новый день 6+ 10:00 Саха сирэ 12+ 10:15 Полярная звезда. Телеконкурс 6+ 11:00 Харах дьалгыр 12+ 12:00 Саха сирэ 12+ 12:15 Дойдум дьоно ("Хотун Булуу" ТВ) 6+ 12:30 Жизнь прекрасна! 6+ 13:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 14:00 Эфиргэ Саха радиота 6+ 15:00 Жизнь прекрасна! 6+ 16:00 Атах тэпсэн олорон 12+ 16:30 В кадре-республика 16:45 ТВ фондатыттан 6+ 17:15 Время действовать (ТВ "Алдан") 6+ 18:00 Саха сирэ 12+ 18:15 Утүө киэһэнэн! 6+ 18:45 Күнчээнгэ ээрдэ 0+ 19:00 Якутия 12+ 19:15 Дойдум дьоно ("Муома" ТВ) 6+ 19:45 Санааалар 12+ 20:30 Саха сирэ-Якутия 12+ 21:00 Биһикчээн 0+ 21:15 Тыйыннаах дорбоон 6+ 22:00 Жизнь прекрасна! 6+ 23:00 Саха сирэ-Якутия 12+ 23:30 Утүө киэһэнэн! 6+

ПЯТЫЙ

05.00, 09.00, 11.00, 14.30, 17.30 Сейчас 05.10 Момент истины 16+ 06.00 Утро на "5" 6+ 08.30 Место происшествия 09.30, 11.30, 12.45, 14.05, 16.05, 15.00 Х/ф "Вариант "Омега" 16+ 18.00, 18.45, 19.35, 20.15, 21.05, 21.55, 22.40, 23.25, 00.10 Т/с "След" 16+ 01.00, 01.40, 02.20, 03.00, 03.40, 04.20 Т/с "Детективы" 16+ Суббота, 4 апреля 05.00 Мультфильмы 08.35 День ангела 0+ 09.00, 17.30 Сейчас 09.10, 09.55, 10.40, 11.90, 12.05, 12.55, 13.40, 14.25, 15.10, 15.55, 16.40 Т/с "След" 16+ 18.00, 19.00, 20.00, 21.00 Т/с "Гетеры майора Соколова" 21.55, 22.50, 23.45, 00.30 Т/с "Туман" 16+ 01.25, 02.50, 04.10 Х/ф "Вариант "Омега" 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Евроньюс 09.00, 14.00, 18.00, 22.30 Новости культуры 09.20 Х/ф "Клетка для канареек" 0+ 10.45 Д/ф "Цодио. Шелпучие скалы Калахари" 0+ 11.00 Д/ф "Интеллигент. Виссарион Белинский" 0+ 11.50 Письма из провинции. Апатиты (Мурманская область) 0+ 12.20 Кино и поэзия. Пересечение параллельных 0+ 13.05, 00.55 Т/с "Петербургские тайны" 0+ 14.10 Волшебница из Города Мастеров: Тамара Габбе 0+ 14.40 Царская ложа 0+ 15.20 Боги жаждут 0+ 16.20 Избранные фортепианные концерты. С.Прокофьев 0+ 16.50 Смехоносталия 0+ 17.15 Д/ф "Люсьена Овчинникова. Мотылёк" 0+ 18.15 Д/ф "Юрий Нагибин. Берег трамвая" 0+ 18.55 Х/ф "Председатель" 0+ 21.35 Линия жизни 0+ 22.50 Х/ф "Посетители" 0+ 00.35 М/ф "Слондайк", "Беззаконие" 0+ 01.50 Д/ф "Васко да Гама" 0+

КАРУСЕЛЬ

04.00, 00.00 М/с "Букашки" 04.10 М/с "Смурфики" 05.00, 08.20, 10.10 Прыг-Скок Команда 05.10 М/с "Лунтик и его друзья" 06.00, 09.30, 11.15, 18.40 "Союзмультфильм" представляет 06.40, 17.55, 01.40 М/с "Весёлые паровозики из Чаггинтона" 07.05, 18.20 М/с "Ягодный пирог. Шарлотта Земляничка" 07.30, 02.00 М/с "Тинга-Тинга. Страна африканских мифов" 07.50 Лентяево 08.30, 02.25 М/с "Мир слов" 09.10, 16.50, 01.15 М/с "Щенячий патруль" 10.20, 17.15 М/с "Новые приключения пчёлки Майи" 11.00 Почемучка 12.55 М/с "Свинка Пеппа" 15.00, 00.25 М/с "Поезд динозавров" 16.00, 03.05 М/с "Привет, я Николая!" 19.30 Спокойной ночи, малыши! 19.40 М/с "Маленькие роботы" 21.20 Т/с "Классная школа" 21.50 Т/с "Принцесса слонов" 12+ 22.35 Навигатор. Алгрейд 12+

Хааммытын ыраастаан – үһүн үйэлэниэх!

Аныгы олоххо 100 сааһын ааспыт киһи тарбахха баттанар, олортон чэгиэнник кырдыбыттара өссө аҕыйах. Дьингэр киһи этэ-сиинэ 120 сылга ананан кэлбит. Түөһэйбэккэ, истэр кулгаахтаах, көрөр харахтардаах, сөбүгэр тэтиэнэхтик кырдыан оҕолорун улаханник түбүгүрдүбэккэ анараа дойдуга аттаныы - киһи аймах эрэ барыта баҕа санаата эбитэ буолуо... Дьингэр ол кыаллар суол. Аныгы үйэ дьалхаана, бириэмэ, харчы сырысыта үгүс киһини ыгар-түүрэр. Билингни киһиэхэ олох охсууга, "стресс" диибит, элбэх курдук. "Олоҕу стресс курдук ылыныы, биер кэм ыксыы, ыгылыыа сылдыы, кыраттан хомойуу, өһүргэни, долгуйуу - бу барыта ыарыы бастакы төрүүтүнэн буолар", - диер мин бүгүнгү балаһам ыалдыта, эмчит Анна Петровна Яковлева, альтернативнай медицина, апи- (ыгырыанан тиктэри), гирудотерапия испэсэлиһэ, массажист-хиро-практик, пчеловод-пасечник, Бүтүн Арас-сыыатаабы профессорнай медицинскай ассоциация чилиэнэ.

Корр.: Сунтаардар кэнники кэмгэ кэпсээн онгостубут, сэргээн, сөбүлээн сылдыар, эти-сиини чэбдигирдэр, эмтир кабинетын үлэтин билсипэ, көрө-истэ кэллим. Кэнники үчүгүйдик биллэн эрэр, хааны ыраастаан доруобуйаны чөлүгэр түһэри дьин дьонго-сэргэбэ биирлэппит Ольга Шишова ньыма-тынан эйгинг эмтир дииллэр. Ол аата хайдах эмтээһиний, бэйгэ ханна үөрэммикини, дьарыгырбытын хас сыл буолла?

А.П.: Москвага государственной медицинскэй университетка, профилактическай уонна восстановительнай медицина кафедратыгар, Ольга Ивановна Шишоваҕа бэйэтигэр үөрэммитим. "Пусть будет молодо у вас кровь!" дьин Ольга Ивановна авторскай методикатынан эмтээбитим 5 сыл буолла. Бу ньымаҕа киирэр - хаапыла хааны чинчийи, хааны патогеннай микрофлораттан, паразиттартан, грибокортан ыраастааһын, искэ онгоһуллар массажа үөрэтии, ууну иһии режимин тутуһуу, хаан эргиир кэһиллиитин туоратыы, медицинскэй пиявканын, мүүттээх ыгырыа дьаатынан тиктэрэн эмтээһин.

Өй-санаа туругуттан саҕалыаха дуу... Холобура, киһи кыһырыдаһына мэйиититтэн ньиэрбэ ситимнэринэн сигнал ытар, онто кэһэн искэ тууйуллар. Ону нууччалыы "спазм гладкой мускулатуры" дьин этэллэр. Оччоҕо бу киһи, бэйэтэ да билбэтинэн, иһэ хам ылар. Сорохтор ньиэрбинэйдэтэхпинэ - куртаһын ыарыыр диэччилэр, эбэтэр сахалар куттамгыт киһини "кута куртаһар түспүт" диэччилэр.

Корр.: Ол аата биер кэм "стресскэ" сылдыар киһи мэлдьи иһэ хам ыла сылдыар дуо? Оччотугар бу туохха тиэрдэрий?

А.П.: Оннук. Бастакынан, киһи таһынан аһар сүрүн тымыр - брюшная аорта баттанар. Оччоҕо хаан эргиир кэһиллэр, илии-атах мэлдьи тонор, киһи төбөтө хам тутан ыалдыар, мэйиитэ эргийэр, кулгааҕа чуңкунуур, давление тахсар. Искэ аорта хам ыллаһына, мэйиигэ кыараҕас тымырдар эбии кыараан биэрэллэр.

Корр.: Ээ, ол да иһин, эйиэхэ эмтэнэ кэлбит дьону хайаан да истэригэр массаж онгостоллоругар үөрэтэр эбиккин дии... Туох дьин ааттанар массаһый?

А.П.: Висцеральной массаж, ол эбэтэр, массаж внутренних органов. Искэр хам ылыны сүтэрэр, ис уорганнарын үлэлэрин чөлүгэр түһэрэр. Кыыркабын көөн-нүбүт (изжога)абаат, үөһүрбэт буолаһын, таас, кумах үөскээбэтин ситиһэбин. Хондуруоһу массажаан аҕыйах кэмгэ эрэ чэпчэтиэххэ сөп. Тоҕо диэтэххэ биричиинэтэ - искэ хам ылыга сытар. Искэ хам ылыны сүтэрдэххэ, барсар дьонугар пиявканын, ыгырыанан көмөлөһүннэрдэххэ - бу ыарыыттан босхолоһоллор.

Корр.: Ол аата чөл туруктаах буоларга икки суолу тутустубут: өй-санаа холкута, иккиһэ -искэ массаж, хамсаны. Онтон үһүс суол тугуй?

А.П.: Хааны киртиппэккэ, тастан киирбит үөннэртэн, патогеннай микрофлораттан сылга 1-2 төгүл ыраастаныы. Үөн киһиэхэ хайдах баҕарар киирэр, кирдээх илииттэн эрэ буолбакка, ууну кытта, дьыи

кылыларыттан, теплицаҕа, оҕурукка буору, перегнойу кытта үлэли сылдьан уо.д.а. Холобура, дьыи иһигэр сылдыар куоска, ыт, инчэҕэй тыыннаах буолан, 5 миэтэрэттэн паразиттарын бэрсэр. Мөлхөх иммунитеттаах, оһоҕостоох дьонго киирэн сутуйар, хроническай ыарыыга кубулутар. Холобура, онкология, искэн үөскээһинэ 80% паразиттартан буолар дьин дакаастанан турар.

Киһи организм буулаабыт үөннэри, чиэрбэ оҕолорун, доруоһа тэллэйдэри, биер клеткаттан турар паразиттары күсүтээх видеокамералаах микроскобуна 2000 төгүл улаатыннан көрөр гемосканирование дьин аныгы ньыма баар. Үчүгэй дьин ыарыһах эмиэ хаанын туругун мониторга көрөн олорор. Тутатына бу киһиэхэ тустаах эмтэнэр программа онгоһуллар. "Хаан хаапылатын чинчийэн хроническай ыарыыга туох тиэрдибитин тобулар кыах үөскүүр. Ханнык буортулаах кристаллар бааллара көстөр. Остеопорозка тээрээр ортофосфорнай кристалл, сүһүөххэ олохсуйар туус, тымыры кэбирээр холестерин, саахар - барыта көстөр. Бактерия хомуйар клетка - лейкоцит үлэли сылдыар дуу, алдынан турар дуу, эритроцит бүтүн дуу, отой да иһигэр үөннээх дуу - бу ньыманан арылхайдык көстөр... Хаангар тыыннаах чиэрбэ оҕолоро уста сылдыалларын, доруоһа тэллэйдэр кыймаһынан аһалларын экранна көрөн олоробун... Уопсай анализка хаанын аналиһа үчүгэй, ол эрэн мин ыалдыабын, быраастар аналиһин үчүгэй дьин болҕомто уурбаттар, - диэччилэр, көрдөрө кэлбит дьон. Тоҕо? Уопсай анализ хаан клеткатын ахсаанын эрэ көрдөрөр - бачча эритроцит, бачча лейкоцит. Клетка хаачысытаба көстүбэт, ол эбэтэр, эритроцит бүтүн дуу, алдыаммыт дуу, иһигэр үөннээх дуу дьин; онтон лейкоцит эмиэ ахсаана эрэ аабыллар - үлэлиир-суоҕа быһаарыллыбат, алдыан турар да буолаһына ахсаанга киирэр сылдыар. Оттон гемосканирование көмүтүнэн хаан тыыннаах хаапылатын ылаат да көрөбүн - ол иһин ыарыһах хаанын дьин туруга көстөр, үөн-көйүүр баар буолаһына, эмиэ тыыннаахтыы көстөллөр. Ол иһин эмтиргэ сөптөөх суолу тобуларга гемосканирование - хааны тыыннаахтыы чинчийи аһара көмөлөһөр. Хойуу хааннаахтарга эритроциттар бэйэ-бэйэлэрин кытта хам сыстыһа сылдыар буолаллар. Оччоҕо сүрүн үлэлэрин толорботтор, холобура, уорганнары, клеткалары кислородунан хааччыйбаттар. Оннук хааннаах дьон мэлдьи сылаарыы сылдыаллар, биер кэм утууохтарын баҕараллар, төбөлөрө ыалдыар, харахтара харангарар, давление эмиэ тахсар, үгүстэр позвоночниктара, сүһүөхтэрэ ыалдыар", - дьин үөрэппитэ Ольга Шишова, бэйэтэ гематолог-врач.

Корр.: Ольга Шишова ньыматыгар өссө медицинскэй пиявканын, мүүттээх ыгырыанан тиктэрэн эмтэни киирэр эбит. Дьэ киһилэр туохха көмөлөһөллөрүй?

А.П.: Пиявка курдук түргэнник киһиэхэ реанимация онгорор суоһун кэриэтэ. Хааны түргэнник, натуральной ферментинэн убатар, холестерини, тромбалары уулларар. Этэргэ дьылы, инсуллары сылдыар киһини быһыан сөп. Давлениены түһэрэр, кыараҕас тымырга, искэ хам ылыны суох онгорор, запорга абырыыр. Сүһүөххэ, сис тоноһонугар туус олохсуйуугун суурайан таһаарар. Хаан эргиирин тупсарар, күүһүрдэр, үлэли, оборо сытан, силинэн 200 курдук туһалаах ферментэри кутар. Пиявка сүүһүнэн микроскопическай тиистэрдээх, ытырара - рефлексотерапия биер көрүнэ буолар. Онон гирудотерапиялар киһи хас да сылы биердэ ситиһэр - хааннатар (куһаһан хааныттан, застойтан босхолоһор, хаана саңардыллар), ингэлэтэр, туһалаах веществалары куттарар.

Ньурбаҕа, Сунтаарга элбэх киһи сөбүлээн эмтэнэр, үксүн хондуруостарын, систэрин, сүһүөхтэрин, үрдүк давлениеларын, варикозтарын, геморройдарын эмтэнэллэр. Оҕолонун баҕалаахтарга үчүгэй, эмтэни кэннэ оҕоломмуттар аҕыйаҕа суохтар. Үөс, ноор, оһоҕос кыһалҕалаахтар комплексно эмтэнэн үчүгэй буолаллар. Эр киһи, дьахтар тымныйыларгар, простатит, аденома, киста, миома уо.д.а., түүн хаста да туран тахсан киирэр дьонго, быар, куртах ыарытыгар туһалыыр.

Корр.: Оттон ыгырыа? Тиктэрэр ыарыылааҕа буолуо?

А.П.: Ыгырыа бастакы 15 сөк. күүскэ аһытар, ол эрэн киһи тулуйар. Эмтэнэр дьон этэринэн: "Бэркэ аһытта, итийдэ", дьин төттөрүтүн астыналлар. Ыгырыанан тиктэри дьингэр аһара элбэх ыарыыга көрүллэр. Мин сүрүннэрин аатталыам: сүһүөх, ревматоиднай артрит, радикулит, варикоз, тромбофлебит, ньиэрбэ тымныйыта, мэлдьи төбө ыарыыта, анемия, алкоголизм, табакокурение, наркомания. Пиявканы убаҕас, тохтоон быстыбат хааннаахтарга (мөлхөх свертываемость), улахан анемиялаахтарга, 90/60 намыһах давленилаахтарга, хаан ыарыылаахтарга, хат дьахталларга туттубаттар, оттон ыгырыаны - ыгырыа дьаатыгар сөпсөспөт дьонго, аллергиялаахтарга, почечнай, дьахталынай, сердечнай недостаточностоох дьонго, гормонынан эмтэнэр ыарыһахтарга, 1 типтээх сахарный диабеттаахтарга.

Корр.: Түмүккэ эмтэммит дьон санаалаарыттан, отзывка суруйбуттарыттан быһа тардан, уларыппакка-гэлэриппэккэ, хайдах баарынан, аҕалыаһын баҕардым.

Людмила Н., 52 с.: Висцеральной массажа туһатын өйдөөтүм. Массаж кэмизер иһим түгүбэр эмискэ ип-иһи сүүрэн түһэрин курдук буолбута. Ол же кун иһилэрим сылдьыбыттара, бу иһигэр мэлдьи тымныы буолааччылар.

Маша, 26 с.: Позвоночнигым аллараттан саҕалаан кэтэхпэр тийэ ыалдыар этэ, ханас илиим утууар этэ, чувствительноһа суох курдук. Анна Петровна испин кытта үлэлири үөрэтэригэр ханан да баттаппат гына ыалдыар этэ. Сиспэр, испэр, хондуруостар пиявка ылбытым, бэйэм сатаан массажаанар буолдум. Иһим таарыйтарар буола, аҕыйах сиринэн ыалдыар точка хаалла. Быдан чэнчээтим, санным, кэтээм ыарыыта ытта. Тоноһонум икки кытыларынан ыгырыанан тиктэрэ сылдыабын. Бастаан онноһор ыгырыа тигэрин чувствуйдаабат эдим, оннук утууан баран сылдыабыт быһылаах. Кэнники сеанстарга чувствуйдуур буолдум, иһийэрэ астык баайы. Уопсайынан абыранным аҕай.

Екатерина П., 82 с.: Ынах тылын сиспэр, кутурууем төрдүгэр, такыммар ылбытым аһара көмөлөстө. Эмтэнэ сытан бэл хараһым сырдаабыта. Сарсыннытыттан олорон баран турарым, хаамарым чэнчээбитэ.

Аркадий, 46 с.: Пиявкаҕа сылга иккитэ сылдыабын, эмтээх отторунан, чүмэчилэринэн хаамым ыраастанын. Бэйэм ыйааһыным 120 кг этэ. Алта эрэ ый эмтэнэн баран ыйааһымым 20 кг түһэрбитим! Иһим биллэрдик кычаата, улаханник абылаабат буолдум, сүрээм да наэрүкатын биллэрбэт буолла. Итинник түргэнник, элбэхтик ханнык да быраас ыйааһымым түһэрбэтэбэ. Анна Петровна эмтирин аһара биһириибин. Массажка үөрэнэн баран, бастаан утаа үөс бөҕө хотуолатан уонна алларанан тахсыбыта, Анна Петровна сэргэптээбэ буоллар куттаныха эбитин. Хойдон, хаатыалаанан турар үөс тахсыа дьин сөпкө эппитэ.

Ксения С., 38 с.: Анна Петровна пиявканын геморройдун эмтэммитим. 6 сеанска сылдыабытым, чүмэчи уктубутум. Пиявка аан бастаан элбэх да бөлөхсүйүтү таһаарыта, фууу!!! 1 сыл ааста, урукку курдук 2-3 ый буола-буола эрэйдэнэрим суох. Улаханник саңарбаппын: биллэрэ илик, бу 1 сылын профилактикалаан кэллим. Быларыын операцияҕа ыта саҕаабыттар. Испин массажаҕа сылдыабын, испэр хам ылыны сүтэрэн атаһарым сылаастар, геморрой да тахса турбат эбит. Махталым улахан! Всем советую!

Сергей, 49 с.: Мин арыгыны атаһым кэриэтэ этэ. Биер сайыны быһа запойдаан тахсыбыппар, дьыи кэргэним "бойкоттаан", ойбоум арахаары куттаан Анна Петровна эмтэнэ киирбитим. Бу иһин эмтэни араһын боруобалаабытым... Быарбар ынах тылын сиргэнэрбин да уурдарбытым, ойбоум айаһар да симтэриэх курдук этэ ноо!!! Билигин күлэбин, ол саһа айаката бэрт этэ, өлөттөрөн сүрээбим сэ-

либирин сылдыар киһи - бэйэм да кулук-пүттэн куттана сылдыабын буолаба. Ол үөнүм холоурага быраһыларгар, өлүүн иһинэ хап хараны өһуйбүтэ, эчи сыта сурун, хос иһин ылан кэбиспитэ. Онтон бэрэбээскибэр омуна суох ыас хара өһөх тахсыбыта, эмиэ амырыын сыттаах этэ. Киһи быара иһик киттийэрин сөхпүтүт. Бастаан утаа кычыкыланар эдим, ол иһин Анна Петровна Ньурбаҕа кэллэрин айы ойбоум конвойдаан киллэрээчи. Сылга 2-3-тэ икки сыл курдук сылдыабытым. Арыгыны испэтибим 4 сыл ааста. Урут эмэх курдук сирэйдээх этим дьиллэрин өһүргэнэ истэр эдим, билигин сырдаабыт үһүбүн. Баҕар бу суруйбутун ким эрэ ааһан итэбэйэ, хайдах баарынан суруйдум, ноко-лоор, боруобаланан көрүң, куһаҕаны онорбот. Мин билэрбинэн 6 киһи тулуһа сылдыар. Анна Петровнаҕа ойохтуттан, мишгиттэн бокудуон, өссө да биһиги курдук муммут дьону абырыы тур!

Светлана, 52 с.: Бэйэм медикпын. Ол эрэн, кэлин өйдөөбүтүмүн аһара антибиотигынан оһоҕосун бурту гыммыт эбитин. О. Шишова методунан Анна Петровна эмтэнэн бэттэх кэллим. Бастаан хаамым микроскобуна чинчийэн элбэх доруоһа тэллэйэ (кандидоз) ысытын быһаарыппыт. Мин урут истэн скептически саньыр эдим, компьютерынан сымыданан көрөллөрө буолуо дьин. Оннук буолбатах эбит, дьиннээх микроскобуна + видеокамеранан өссө эбии улаатыннан, ол иһин бу баардыы чуолкайдык көстөр эбит, боруобаланан оҕом киизин бэйэм гынан көрбүтүм, чынха атын хааннаах буолуу мэлдьэҕэ суох эбит этэ. Кырдык сладкожежа эдим, онтум грибоктаах буоламмын, киһилэр минньиэһи көрдөттөр эбит. 10-ча хонукка биердэ тахсан киирэрим, туалеты быһыны олон ыһыһынахтына унар буолбутум. Массажка үөрэнэн баран сарсыныгар же холкутук тахсан киирбитим, эчи чэнчээбиппин! Оттору, нариңэ-форте испитим, противогрибковой препараттары испитим. Стул восстановился, унарым тохтообута. Хорсумлар киллэрэ пиявкаҕа омоложение точкаларгар ыла сылдыабын. Улахан баһыыба! Эмтэммит дьон отзывтарын сэргээн аахтым, үтүөрбүт да киһи элбэх эбит!

Ити курдук, альтернативнай натуральной медицина көмөтүн туһанааччылар аҕыйаҕа суохтар. Ольга Шишова хааны төрдүттэн ыраастыыр, чөлүгэр түһэрэр ньымата, Сахабыт да сиригэр тарбанан, кыһалҕалаах дьон абыранан, Анна Петровна курдук дьикти дьарыктаах эмчиттэрбит билиилэрин туһанан, айылҕа биэрбит "кылыларын" - отторун көмөлөрүнэн чэбдигирэн, ыарыыга-дьанга хотторбокко, эйэлээхтик, эрлээхтик, үйэбитин уһатан быр бааччы олоурооххайың!

Мария КОБЕЛЬЯНОВА-Тускулаана.

P.S. Ньурба к. эмтэни муус устар 6 күнүттэн 10 күнүгэр дьери ытыллар.

Приемна (гемосканирование) - хаан хаапылатын чинчийэн О. Шишова ньыматынан доруобуйаны тупсарыыга уонна медицинскэй пиявканын, ыгырыанан тиктэрэн эмтэниигэ) эрдэттэн суруйтарыахтыын сөп.

Суруйтарар телефонут: 8-914-290-19-99, 8-962-738-79-25.

Лиц.: сер. АЦ/С № 0023/РФ - СА.

Вниманию населения

Прокуратурой района в марте 2015 организован прием граждан, участвовавших в тушении лесных пожаров № 4 и № 6 (МО "Кюндядинский наслег", МО "Чукарский наслег"), которые по состоянию здоровья, возрасту, недееспособности и другим уважительным причинам не могут самостоятельно обратиться в суд.

По вопросам оплаты выполненных работ по тушению лесных пожаров, взысканию задолженности в судебном порядке указанных граждан прошу подойти в прокуратуру района по адресу: г. Ньурба, ул. Ворошилова, 12.

А.Р. ИЛЬИН
прокурор Нюрбинского района,
младший советник юстиции.

Фольклорнай фестивалы "Түмүк нэһилиэгэ" МТ дыһалтатын баһылыга Саморцев И.П., култуура уонна духуобуна министиэристибэтин "Арктика" судаарыстыбаннай тэрилтэтин норуот айымньытыгар уонна социальнай-культурнай үлэлэр салааларын салайааччыта Корякин А.Н., улуустаабы култуура управлениетын салайааччытын солбуйааччы Матвеева Н.В. кириин, эбэрдэ тылынан астылар.

Барыта 137 кыттааччы: Үөһээ Бүлүү, Бүлүү, Ньурба, Сунтаар улуустарыттан түөлбөлөөн олоор ийэ олонхоһуттар фестивалыга кытыннылар. Дьүүлүүр сүбэ-бэ Бүлүү улуһуттан Василий Каратаев аатынан олонхоһуттар, тойуксуттар норуодунай коллективтарын салайааччыта СӨ култууратын туйгуна Иванова С.Т., Үөһээ Бүлүүтэҕи норуот айымньытын киинин сүрүннүүр специалиһа Пак Е.В., Сунтаар Той-

– **Култуура Күннэрэ** –

Кыыл Уолун үбүлүөйүгэр аналмаах

Кулун тутар 20 күнүгэр Маар нэһилиэгэр "Алаһа" култуурнай киингэ СӨ култууратын уонна духуобунай сайдыы министэртэвотын күннэрин чэрчитинэн "Тойукпут дуорайдын, оһуоһайбыт олохтонун, саргыбыт салаалыннын" РСФСР култууратын үтүөлээх үлэһитэ, СССР искусствотын үтүөлээх деятелэ, Үлэ Кыһыл Знамята орденнаах, ССР суруйааччыларын Соһууһун чилиэнэ С.А.Зверев - Кыыл Уола 115 сылыгар анаан зонан фольклорнай фестивал бастакы түһүмэбэ ытылынна.

боһойуттан "Кыталык" үнүүкү бөлүүн уһууааччыта СӨ култууратын туйгуна Семенова М.Н., Ньурба улуһун култуура уонна норуот айымньытын управлениетын салайааччытын солбуйааччы, СӨ ычат политикатын туйгуна Матвеева Н.В. үлэлэтилер. Дьүүлүүр сүбэ толоруу маастарыстыбатын, толорор айымньыны толору арийыыга, тойукка, норуот ырыатыгар таба тыһыныны, кылыһабын тардытын, маһы таһынан сахалы үгэс буолбут таһастары көрдөрүүгэ сыаналаата. Тохтобул кэмигэр СӨ "Арктика" СТ норуот айымньытыгар кыл. специалиһа Васильева А.В. тыһыныга-кылыһаха дьарык ньыматынан тойукка эрчийдэ, Үөһээ Бүлүүтүн Олонхо оскуолатын салайааччыта Айталиһа Мойтохонова маастар-кылаас ытта.

Сахалы традиционнай таһастары көрдөрүүгэ Ньурбаттан норуот маастара Петрова А.А., үөрэһири салаатыттан Терехова Л.М., Иванова М.А. Сунтаар улуһунгар кыттар буоллулар.

Фестиваль кыттыылаахтара муус устар ый саһатыгар Сунтаарга ытыллар фестивалыга кыттарга сертификат туттулар. Ньурба улуһунтан "Эр дьон тойуга", чабырбахсыттар (салайааччы СӨ култууратын туйгуна Николаева Р.Н.), Маалыкайтан "Саһарба" хомусчуттар (сал. Таисия Новгородова), "Кылыһах" народнай фольклорнай (СӨ култууратын туйгуна Тамара Андреева) коллективтара биһирэбилинэн бэлиэтэннилэр.

Фестиваль түмүктүүргэ, көһө сылдыр "Уйгу чороонун" туттарыга СӨ култууратын уонна духуобунай сайдыы министэрин

солбуйааччы Макаров Н.А., улуус баһылыгы социальнай боппуроска солбуйааччы Дондокова С.Б. кыттыыны ыттылар.

Ити курдук, Маар нэһилиэгэр бастакы фестивал түмүктэннэ. Сунтаардар көһө сылдыр эстафета символун "Уйгу чороонун" Ньурба сиригэр туттардылар. Ньурбалартан саһалаан эстафета символа Үөһээ Бүлүүгэ, Бүлүүгэ, Дьокуускай куоракка айанныа.

Муус устар 4 күнүгэр Чурапчыга, Дьокуускай куорат киин улуустарын фестивала саһанан барыа. Хотугу улуустарга суол сабылларынан сибээстээн, фестивал түмүгүнэн сыаналанар. Кыайылаахтар аһы сайын бэс ыйыгар С.А.Зверев-Кыыл Уола төрөөбүтэ 115 сылыгар аналмаах ыһааха кыттыахтара.

Антонина СЕМЕНОВА.

– Редакция почтата –

Оскуоланы бүтэрбиппит 45 сыла

Оҕо саас, дэһсаад, оскуола сылларын санаахпына учууталларбыт барахсаттар үөрэтиилэрэ, такайыылары тийиһэн кэлэр.

Маннайгы учууталым Аграфена Андриановна Санникова уроктарыттан мүнүүтэбэ аахтары уонна чистописание урогун биир түгэнэ умнуллубаттар. Паартаба Борисова Викалыын олоорбут. Биирдэ учууталбыт үлэбитин сөбүлээбэтэ, кирдээх буолуо буоллаба. Иккиһин уһулун диэтэ. Ону Вика түнүүккэ тутан туран лиис нөнүгө өттүгэн устан көрдүүс буолбутун өйдөөн хаалбыппын.

Оскуолабыт таһыгар мас арааһа үүнэр саада баара. Аграфена Андриановна биһигини онно таһааран оскуоланы бүтэрбиппит олордубуттарын кэпсиэрэ. Күһүңгү үөрэх аһыллыгы уонна сааскы тиһэх чуорааннар линейкалара онно буолаалара.

Орто кылаастарга ботаниканы, зоологияны үөрэппит Анастасия Афанасьевна Лыткинаны санаахпына биирдэ собо сүрэх-

тэһин кэпсээбитин соһууа истибиппин саныы биэрэбин. Итинник курдук "арыйылар" Николай Николаевич Мартынов үөрэтэр истэрияттар араас дааталары сибээстиргэ, Афанасий Иванович Николаев арифметикатыгар, салгы Николай Егорович Иванов алгебра диэн уроктарыгар бииртэн биир кэлэн аастахтара.

Оттон Розалия Петровна Николаева улуу нуучча тыһынан кэпсиэр литературатын геройдара өйбүтүгэр дынг чаччы ойууланан көстөр курдуктара ама хайдах умнуллуой? Ол да иһин буоллаба, биһиги кылаас оҕолоро аһара аабалара. Уолаттарбыт да кыргыттартан хаалсыбат этилер. Син аахпыт дьон кэлэн эрдэһит, уроктарга мөккүһэрбитин, ырытарбытын бу баарды саныбын. Оччолорго телевизор, төлөппүн аралдытара суох буоллаба.

Ытык-мааны учууталбыт Александра Прокопьевна Тихо-

нова географиятын урогун саһалыан иннинэ дьон-сэргэ ортогугар хайдах тутта-хапта сылдыахтаахпытын, ыалга киирэн хайаан даһаны дорооболоһуллуотаабын, кириликкэ хайа өттүнэн таһарбытын, хайа өттүнэн түһэрбитин, кырдыаһа сыйһан ис хоһоонун быһаартаабытын баччаанга дээр тугунан кэллим. Характеристикабын суруйбутун, аттэстаппын кини илииттэн ылбыппын долгуйа ахтабын.

Биһиги үөрэнэр кэммитигэр баай, тойон оҕото диэн араары суоҕа. Кыргыттар хара, манган фартуктаах коричневый платье, уолаттарбыт сирэй пиджак формалаах этибит, бары да хаатынканан сылдырбыт. Оскуола биэчэрдэригэр кэлэн дуоһууа оонньоон күлэн барарбыт. Тэһ баһайтык сананан, пионер, комсомол буолан, үөрэ-көтө похоттарга сылдьан, костер тула олонор арааһы кэпсэтэн, ыллан аастахпыт. Ол

эрэн билигин элбэх оҕобут биһиги кэпкэбитигэр суоҕа абалаах баһайы. Холобур, билигин олонор санаахпына, Борисова Вика дьылбата наһаа уустук эбит. Дьон олохтон эрдэ барыттар, онон кини бырааттарын, балыстарын көрөөрү-истээрэ салгы үөрэмэтэбэ, ахсыс кылааһынан бүтүтэ. Кыһалба кыһарбана кылгас дьылбалаатаба.

Элбэх уолбут олох түһүүтүн таһытын таба өйдөөбөккө быстах дьылбаламмыттарын оччотообу кэм охсуута диэн эрдэһит.

Ол эрэн оскуоланы бүтэрбиппит 45 сыла - оҕо эрдэһинээбитин ахтыһар үтүө түгэн дии саныбын.

Күһүн айы, үөрэх аһыллыгытыгар, туох эмит дьээбэни булан кэлээччибит. Биир дьыл уолаттар кумаахыны илитэ-илитэ эрийэн буулда онгостон эрһиннэнэн ытыалыр идэлэммиттэрэ. Таптаһарына ырыылыа баһайы

буолара.

7 кылааска эргэ оскуола дэнэр икки корпуска үөрэмиппит. Николаев Саша маамата үһүс урокка хайаан да булочка аһалара. Онто кыргыттар илиилэригэр киридэһинэ аадырыһыгар тийбэккэ бүтэрэ...

9-с кылааска киирэрбитигэр шариковая уруучка дэлэйдэбэ буолуо, уоллуун-кыыстын трубка онгостон пшеноннан ытыаланы бөбө. Хаһыс да күммүтүгэр муоста куруппа ыһыллыта кылаастан көрдүргэ таһыстаба, оскуолабыт дириэктэрэ линейка онорбутун, манаан туран биридии туорабынан тарбахпытынан хомуттарбытын өйдүүбүн...

Ити курдук аһыннааха-санаахтаха араас бары баара...

Бииргэ үөрэммит кэмнэрибитин үөрэ-көтө санаһабын, бэйэ-бэйэбитигэр этэнгэ сылдыыны баһарыабын.

1970 сыллаабы 10 "в" кылаастан Светлана ЧИРЯЕВА (ГРИГОРЬЕВА), Бүлүү куорат.

Хангалас орто оскуола бу муус устар 3 күнүгэр 85 сыллаах үбүлүөйүн бэлиэтир. История кэрһэлииринэн аан маннайгы үөрэх кыһата нэһилиэктэн чугас сытар Кутуйах Харах алаһыгар арыллыбыт. Бу сыллар тухары Хангалас оскуола элбэх дьонун дьону иитэн-такайан таһаарда. Бэлиэ датаба сөп түбэһиннэрэн 2005 сыллаах выпусктар биһигини үөрэппит учууталларбыт туһунан кылгастык истин тылларынан санаан ахтан аһарга быһаарынныбыт.

Биһиги кылаас 1995 сыллааха аан маннайгы оскуола бороугун атыллаабытыт. 18 онгой-соһой көрбүт, билиигэ-көрүүгэ тардыһылаах уолаттары, кыргыттары Алексеева Прасковья Николаевна ылбыта. Учууталбыт биһигэ ийэли кыһамнылаах сыһыанын куруутун истинник маһана саныыбыт. Ол курдук Прасковья Николаевна хас биридии оҕо дьобурун таба көрөн сайыннарбыта. Онооҕор ыарыйдахтыына дьэбиитигэр кэлэн үөрэтэрэ.

Миһигин олус элбэхтик үөрэтэн турар. Оҕо толкуйдуур дьобурун сайыннарар сылтан логика диэн предмет бэйэтин баба өттүнэн үөрэх таһынан биэрэр этэ. Манна биһиги араас садаачалары суоттуурбут, оонньоурбут. Бу урокпут билигин олохпутугар туһата үгүс. Прасковья Николаевна логика уонна ахсаан предметта-

Кынат анньыммыт үөрэхпит кыһата

рыгар уһуйбуттан буолуо үгүс-пүт техникскэй идэни баһылаабытыт.

Маны тэһэ Прасковья Николаевна тыл уроктарын эмиз олус умсугутуулаахтык үөрэтэрэ. Кини куруутун оҕо аахытын кэпси үөрэнэригэр кыһалара. Аһы, музыка урогун бэйэте ытар этэ. Саха биллиилээх норуоднай мелодистарын ырыаларын аан маннай билиһиннэрбитэ. Прасковья Николаевна дорбоон тэһимин атаһынан оонньоу-оонньоу баяны тыһаһара хараһар бу баарды көстөр. Кырдык да, аһын кылаас учуутала биһиги Прасковья Николаевнабыт курдук дэгиттэр буолуохтаах диэн өйдөбүл быһаччы хаалбыт.

Аһы, төрөппүтү кытта үлэни ситимнээхтик ытара. Үөрэх днэвнигын таһынан бары уопсай тэтэрээт аһарыгар иккис днэвниктаах этибит. Онно учууталбыт нэдиэлэ устата бэрээдэппитин, кылаас олоҕор төһө кыттарбытын, уопсайынан, хас биридии оҕо туһунан тус-туһунан төрөппүккэ суруйан ытара. Инньэ гынан ийэлэрбит, аһаларбыт куруутун көмөлөһөн бары биир ыл курдук 4 кылааһы түмүктэбиппит. Төрөппүтүрбит уонна Прасковья Николаевна Хангалас оскуолатыгар аан маннайгынан

алын сүһүбү түмүктүүр банкеты бэлэхтэбиптэрэ. Кыргыттар бары мааны бальнай былааччыа кэтэн киэргэн үөрбүтүтүн-көппүтүтүн өйдүүбүн.

Төрдүс кылааһы ситиһилээхтик түмүктэбипт улаатан эрэн номнуо бочумнаах оҕолорун Прасковья Николаевна математика учууталыгар Иванова Виктория Ивановнага эрэммитэ. Виктория Ивановна биһигини кытта күүскэ ылсан кыһамнылаахтык саһалаан иһэн доруобуйатын туругунан Рожин Иннокентий Герасимовичка туттартабыта. Уонна бэйэте быстах кэмгэ эмтэнэр сылларыгар учууталыттан тохтуу сылдыбыта. Онтон төһөнөн баран да биһигэ иккис кылаас салайааччытын курдук этэ.

Хас биридиибитигэр хара оскуоланы бүтэрэхпитигэр дири кыһаллыбыта. Виктория Ивановна кытаанах, ирдэбиллээх учуутал. Ол эрэн үөрэнээччилэригэр, биһигэ ийэли истинник сыһаннаһара. Оскуолабытын түмүктүүр сылдыгыгар алгебра биир кэлим экзаменыгар бары биир хамаанда буолан күүскэ бэлэмнэмиппит. Виктория Ивановна дириг биһигин, өр сыллаах баай уопутун барытын биһигэ ингэрбитэ. Ол иһин да буолуо биһиги кылаас бары алгебрага үрдүк

бааллары ылан учууталбытын үөрдүбүтүт.

Бу кылгас ахтыыны суруйа олонор оскуолага үөрэммит кэрэ кэмнэригэр хараһар ойууланан кэлэлэр: Иннокентий Герасимович уроуга, кылаас чаастарбыт, истиэнэ хаһыатын таһаары, кылааһынан кафе тэрийибит.

Иннокентий Герасимович кини өйүгэр хаалар гына чаһылхайдык үөрэтэр. Кини уроугар киридин да олох аһын кэмгэ, дойдуга тийэбин. Айымньыны аһара билигин да кулгааһар иһиллэр. Олонхону куолаһын уларыта уларыта олус интэриһинэйдик толорор. Аһы үгэни аһарын туоһа да биэрбэппин. Ити курдук хас биридии айымньыны кини иһиттэн аһына аһара. Кини биһигэ саһа литературатыгар таптаһы үөскөппит. Барыт сэхэммитин, кэпсээмитин ымпыгарчымпыгар тийэ ырытарбытын, илдэригэрбитин ситиһэрэ. Иннокентий Герасимович оскуола программатын таһынан элбэх билиини биһигэ биэрбитэ. Онтон саһа тыһын хас биридии уроктара эмиз хатыламмат интэриһинэй, умсугутуулаах этилер.

Иннокентий Герасимович чэрдибит илиилэринэн икки партаатан тайанан туран, төбөтүн кыһытан этии суруттарара ха-

раһар көстөн кэлэр. Кини холобурдарын барытын бэйэте толкуйдуур этэ.

Биһиги кылаас уолаттара олус мэһигэ суох көрсүө-сэмэй уолаттар, онтон кыргыттар саһалааһыннэлээх, аһаманылаах соһус этибит. Ону Иннокентий Герасимович төһө да эр киһи буоллар биир түмсүүлээхтик илдэ сылдыбыта. Хас биридиибитин сахалы ааптытынан ыһыра: Татыйаас, Марыына, Миитэрэй, Арамаан, Маарыйа диэн. Кини биһигини кыра оҕолор курдук мөбө-этэ сылдырын өйдөөбөппүн. Тэһ саастылаахтарын курдук барытын быһааран, өйдөтөн биэрэрэ. Ол иһин биһиги кини тылыттан таһыбат этибит. Ол курдук учууталыбытын убаастыгырбыт, сыаналыбытыт. Кини биһигэ учуутал мунгуур холобура.

Ити курдук киэн билиилээх, дэгиттэр талааннаах учууталларга үөрэмиппитинэн киэн эрэ туттабыт. Инники олохпутун буларбытыгар олук уурбут үтүө дьоммутугар мунура суох маһталбытын этэбит. Уопсайынан баай истэри-ялаах, элбэх дьонун дьонноох Хангалас оскуолатыгар үөрэмиппитинэн дьоллонобут.

2005 сыллаах выпускниктар ааттарыттан Мария ДМИТРИЕВА, Арасыйыа суруналыыстарын Соһууһун чилиэнэ.

- Тус санаа -

Хайыһардар дайдылар

Кулун тутар 14-15 кк. Антоновка сэлэнньэтигэр Саха сирин хайыһарга V этабын кубога оонньонно. Күммүт туран бизэрэн, тымныыта да, тыала да суох буолан хайыһардыттары уонна көрөөччүлэри сүргэлэрин көтөхтө. Икки күннээх күрэххэ, бастакы күн көңүл стилинэн, иккис күн классиканан сүүрдүлэр. 5 олимпиеһы иитэн таһаарыт биир дойдулаахпыт РФ үтүөлээх тренерэ Николай Николаевич Буслаев бириһинигэр бу хайыһарга күрэх ытытылынна. Ньурбага өтөрүнэн буолбатах күрэхтэһини үрдүк таһымна, сангалы сэрэгэтих сүүрэн-көтөн тэрийэн оройуоннаабы хайыһар спордун өрө туттааччы Виктор Михайлович Кузьмин тэрийэн ытта.

Улуустарынан көһө сылдыар СӨ улахан кубогын ылар иһин хайыһар күрэхэ ытытыллыбыта номнуо 7 сыла буолбутун СӨ хайыһар спордун Федерациятын бэрэс-сэдээтэлэ, Ил Түмэн дыкутаата Семен Семенович Иванов бэлиэтээтэ.

Ньурба улуунугар 20-тэн тахса сыл буолан баран улахан хайыһар күрэхэ санга дьэ ытытылынна. Бириһитэр да ботуччулар: 4 убаһа уонна да атын сыаналаах бириһитэр. Убаһа бириһит сэртификэттэрин РФ үтүөлээх тренерэ Н.Н. Буслаевка, икки күннээх күрэх кыайыылаахтарыгар Алина Максимова (Дьокуускай к.) 1997-1998 с.т. кыргыттарга көңүл стилинэн 5 км - 1 м.; классика стилинэн 5 км - 1 м.; Варвара Текеянова (Дьокуускай к.) 1996 с.т. үөһэ дьах-

талларга көңүл стилинэн 5 км - 1 м., классика стилинэн 5 км - 1 м. уонна Андрей Николаевка (Өлүхүмэ 40-49 саастаах бэтэрээн эр дьонго көңүл стилинэн 10 км - 1 м., 1996 с. саастаахтартан үөһэ классика стилинэн 10 км - 1 м. ылбыттарын иһин туттарынылар.

Ньурба улуунун хамаандата сааһынан бөлөхтөргө араарыллан ытытыллыбыт күрэххэ көңүл стилинэн 70 үөһэ саастаах бэтэрээннэргэ 3 км Хахыров Степан (Ньурба) - 2 м., 45-54 диэри саастаах бэтэрээн дьахталларга 3 км Никифорова Пелагея (Антоновка) - 1 м., 65 саастан үөһэ бэтэрээн дьахталларга 3 км Кузьмина Октябрина (Антоновка) - 1 м.; 2001-2002 с.т. кыргыттарга 3 км Васильева Евгения (Антоновка) - 3 м. Онтон классиканан сүүрүүгэ: 70 үөһэ саастаах бэтэрээннэргэ 3 км Хахыров Степан (Ньурба) - 2 м., 45-54 диэри саастаах бэтэрээн дьахталларга 3 км Никифорова Пелагея (Антоновка) - 2 м., 65 үөһэ саастаах бэтэрээн дьахталларга 3 км Кузьмина Октябрина (Антоновка) - 1 м.; 2001-2002 с.т. кыргыттарга 3 км Васильева Евгения (Антоновка)-3 м. ылан үөрдүлэр-көттүлэр.

Марха орто оскуолатыгар 1963 сыллаахха 9-с кылааска үөрэнэ сылдьан саас ытытыллыбыт хайыһар күрэхтэр, ол сабана хаатынча таһынан былаах көннөрү мас хайыһарынан 5 км сүүрүүгэ Наумов Юрий Степанович улахан дьон спортивной нормативынан 2-с разряды толорбута, онотон мин, Слава Егоров, кыра сыырга сыһа туттан охтон ылан 25 сөкүүндэнэн 2-с разряд нормативыгар тийбэккэ 3-с спортивной разряды ылбыттаахпын.

Итини эмиэ тобо куолулаатын диэтэххэ, ол сабана Ньурбага хайыһар спорда тустуу, бокса курдук кизнигик тэнийбитэ. Кэргэнни Кузьминнар, Очуровтар, Н.Г. Семенов, Н.М. Шадрин, М.О. Гаврильев, В.Г. Корякин, арыый эдэрлэр: убайдыы балыс Михаил Дмитриевич Андреев, Ирина Дмитриевна Софронова, Римма Иннокентьевна Утапьева (Евсеева) уо.д.а. оройуон чизини өрөспүүбүлүккэ тийэ көмүскээбиттэрэ, үрдүк спортивной разрядтаах көтөр кынаттаах курдук кылбаннатан сүүрэллэрэ.

Хайыһарга үрдүк ситиһиилэммит бастакы харангаччынан Антоновка кыһа Ва-

сильева Евгения буолбута үөрүүлээх түгэн, син урукку салааһыммыт баар буолан бэтэрээннэр хаалсыбаттар, бириһиттэх миһэтлэргэ тигистилэр. Физкультура учууталлара, спорткэммиттэ салайааччылара күһүн-саас хайыһар спордун күрэхтэрин сотору-сотору ытталларыгар уонна утумнаах эрчиллини тэрийэллэригэр бабарыллыа этэ. Урукку былаах-туһахтаах хаатынканан сүүрбүттээбэр билигин киһи ымсырыан аныгы хайыһардара уонна кэтиллэр бачыынкалара үчүгүйдэрэ да бэрт, туус манган хаарга бэйэлэрэ даһаны даһа көтүөх курдуктар.

Атын араас спорт көрүгүнэриттэн хайыһар спордун хаттаан сөргүтэр, оҕолору, эдэр ыччаттары бу көрүгүнэ умсугутар кизнэ далааһыннаахтык, олохтоохтук, хайыһар спордун энтузиастыгар Кузьмин В.М. эрэ сэлээннээбэккэ, бары өйдүүн-саанаалыын ылсыһар кэммит тирээбитин үгүс бөлөхтөрүнэн, саастарынан араарыллыбыт көрүгүнэргэ миһэтлэспэтэпит ырылыччы көрдөрөр. Охсор-тэбэр, мадыктаһар, эккэ-хаанга охсуулаах спорт көрүгүнэриттэн, сибизһэй салгынгна, бэйэ кыабынан куоталаһар хайыһар спордун хас биридии төрөппүт сөпкө талан, ылынан оҕолорун көбүлүүрү ордук буолаарай. Оччобуна эрэ бу спорт көрүгүнүгэр урукку ситиһиилэрибит салгы утумнаныа этилэр.

В.И. ЕГОРОВ,
спорт бэтэрээнэ.

- Редакция почтата -

Өйдөбүннүк күн

Аны 2 ыйынан Улуу Кыайыы өрөгөйдөөх 70 сылын үбүлүйүн көрсөөрү, дьон-норуот түбүктээх үлэ үөһүгэр төбөтүн оройунан түһэн түбүгүрэ сылдыар. Хас сыл-хонук аастабын айы Улуу Кыайы суолтата өссө дирингээн, үрдээтэр-үрдээн иһэр. Эйэлээх, дьоллоох олох, кэнэбэски кэлэр кэнчээри көлүнэ кэскилин туһугар уоттаах сэриигэ кыа хааннарын тобон, эттэрин-сииннэрин сэймэктэтэн, эдэркээн олохторун толук ууран Улуу Кыайыны аҕалыт аҕа көлүнөбитигэр, ытык бэтэрээннэрибитигэр, сэрии тыһынаах туһуларыгар бараммаг махталбыт күнтэн-күн улаатар.

Хара дьайдаах санаалаах, хаанымсах сиэмэх фашистар, Сэбиэскэй Сойуус биһир ыгыгыл быраатты норуоттарын иллээх-эйэлээх олохторун аҕыахтаах уу курдук аймаан, тобу кэнэн, норуоту сөһүргэстээр алдытылаах былааннара букатыннаахтык тохтубута. Оччолорго дойдуну, норуоту салайар сорохто коммунистическай партия салалтатынан быраатты сэбиэскэй норуот киһи-аймах олобун историятыгар хаһан да суураллыбат-сотуллубат, өлбөт-сүппэт Улуу Кыайыны ситиспиттэрэ.

Тыылга хаалбыт сэрии кэмигэр дьахталлар, оҕонньоттор уонна оҕолор "Барыта - фронтна", "Барыта Кыайыы туһугар" диэн ыгырынынан кыайыыны уһаныбыттар. Саха сиригэр 14 тыһ. кэригэ 12-16 оонньооботох оҕо саастаах көлүнэ улахан дьону кытта тэнгэ ходоһаба, хотонго, булка о.д. атын үлэлэргэ кыһыннары-сайыннары бииргэ үлэлээбиттэр. Өрөспүүбүлүккэ Кыайыы 70 сылын көрсөргө аналлаах өссө 2014 сыл балаһан ыйын 3 күнүгэр 2015 сыл балаһан ыйын 3 күнүгэр диэри "Аҕа дойду Улуу сэриитин кыайыылаабын сыла биллэриллибитэ. РФКП Киһи кэммиттэтин (Зюганов Г.П.) көбүлээһининэн 1928-45 сс. төрөөбүт оҕолору "Сэрии сылын оҕолоро" диэн анал статуһу биэрэн өйдө-

бүннүк мэтээл олохтоммута.

Биһиги олоһор Ньурбатаабы кырдыа-бастар, инбэлииттэр дьизэлэригэр барыта Бүлүү энгэригэр 3 оройуон 90-тан тахса иитиллээччилэрэ о.и. II сэрии, тыыл бэтэрээннэрэ, 26 сэрии сылын оҕолоро, бука бары тэнгэ күөмчүлэм-мэккэ, доруобуйабыт туруга мөлтөөбүтүн туһугар эминэн-томунан толору хааччыллан, сырдык сылаас санга таас дьибэ минньигэс итии аһылыгынан, көрүүнэн-истиинэн хааччыллан олоһор-бутугар болҕомтолорун уурбут үлэһит-тэрбитигэр, салалтабытыгар барба махтал тыллары этэбит.

Аҕыһах хонуктаабыта биһиги улахан кэлэктиппитигэр Кыайыы 70 сылын үбүлүйүн чэрчитинэн оройуон компартиятын көбүлээһининэн (сэкир. Сергей В.С.) куорат бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ М.И. Иванов, коммунист бэтэрээн В.С. Семенов, үлэ-тыыл, авиация бэтэрээнэ М.А. Тихонов уонна райком 2-с сэкирэтээр В.Г. Семенов буоланнар атах тэлсэн олоһор сөһүргэһэн, ааспыт олохпутун ахтыһан аастыбыт. Көрсүүгү үөрүүлээх түгэнинэн 33 "Сэрии сылын оҕолоругар" РФКП өйдөбүннүк мэтээллэрин туттарыы буолла. Салгыы бэтэрээннэри художественнай самодельность кыттыылаахтара эбэрделээтилэр, администрация бэлиэ түгэнинэн сибэстээн сэмэй бэлэхтэри туттардылар. Бырааһынныктаабы эбиэккэ, итии үттээх чэйи иһэ-иһэ бэйэлэрин кэмнээби ырыаны-тойугу санаһыһан, ыллаан-туойан хойукка диэри оонньоон-көрүлээн астына сынньанылар.

"Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат".

В.И. ХРИСТОФОРОВА,
үлэ бэтэрээнэ,
Үөһэ-Бүлүү оройуонун
бочуоттаах олохтооҕо.

- Үбүлүй -

Үтүмэн сыларга үтүөнү үксэттиннэр

"Оҕо саас", алыптаах дойдугар
Оҕо саас кэрэтин туйаҕын!
"Оҕо саас", сырдыгы түстүүгүн!
"Оҕо саас" абылыр күүстээххин!
Надежда ГРИГОРЬЕВА.

Биһир ураты хайысхалаах, олус эрчимнээх, өрүү дьону тардар, оҕолору түмэр, ааттыын да "Оҕо саас", ойор-тэбэр оҕолордоох үгүкүү ансаамбыла 15 сыллаах үбүлүйэ кулун тутар 7 күнүгэр Бордон нэһилигэр үрдүк таһымна буолан ааста. Ансаамбыл салайааччыта Иванова Туйаара Николаевна - Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, Наука уонна искусство Петровскай академиятын дипломанна.

Ансаамбыл аан бастаан тэриллэригэр төһүү күүс, үтүө сүбэһит киһинэн Тимофей Елисеевич Ефремов буолбута. Киһи элбэхтэ сүүрэн-көтөн, ханна күрэх буоларын ыйыталаһан, кэлэстэн, көлө була охсон, бэйэтэ салайан илдьэтти баран күрэхтэргэ кыттан ситиһи көтөлөөх, өрүү кынаттаах кэлэллэрэ.

"Иэйиэхсит" эбэлэр түмсүүлэрэ ансаамбыл маннайгы хардыларыгар бары өттүнэн төһүү күүс буолбуттара. Ол курдук, кинилэр илиилэрин сылааһын ингэрбит, дьэрэкээн оһуордаах-мандрдаах кизгэллэрин, куһаат курдарын, этэрбэстэрин, үгүкүү танастарын кэтэн, үтүө санааларынан алгыстанан, кыайыы кынаттаах кэлэн, үөрүүлэрин тэнгэ үлэстэллэрэ. Иван Семенович Харитонов - дириг ис хоһоонноох айымныы кэриэтэ, түгэбэ көстүбэт, мунгура биллибэт, хааһахтан хостонор кэриэтэ кизн айар куттаах, уйуулаах, айылбаттан талааннаах үлэһит буолар. Сыана кизгэттигэр сафалаан, кэнсиэр туулун тиһэн, араас айаннарга арыаллаан, үгүс балаһыаннааҕа абыраабыт ансаамбылы сайдар суолун салайсыбыт үтүө доһор буолар. Оҕо бары өттүнэн сайдыахтаах дьон санааттан, араас ис хоһоонноох кэнсиэртэргэ кытталлара, кукольной театр үлэлэтэн оҕо уһуяаннарыгар сылдыаллара, олохтоох бириһилэргэ материал хомуйан таһаараллара. Онтон Александра Егоровна Рожина - алтан кыптыый, көмүс сүүтүк хаһайката буолар. Киһи хас биридии оҕо астына кэтэн сыанаба тахсар кэрэ көстүүмнэрин айан-туган, тупсаран быһан биэрэр сатабыллаах иистэннэн. Кэрэ эйгэ оскуолатын дириэктэрэ Александра Тимофеевна бөлөх үөскүөбүтүн тэнгэ үлэлэспит дэлгэй санаалаах, наһыл-намчы майгылаах, оҕону бэйэтигэр тардар кистэлэн күүстээх үтүө киһи буолар.

Ханнык баҕарар киһи ситиһиитэ кинини өйүүр, өйдүүр дьонноох буолларына толору буолар. Туйаара Николаевна оҕолорун, төрөппүттэрин кытта биһир тыһынаах буоланнар, оҕолор сиздэрэй танастара күннэри-түүннэри тохтоло суох тигиллэр, араас күрэхтэргэ үөрэ-көтө бараллар. Маны таһынан олохтоох дьаһалта, кулууп, музыкальнай, орто оскуолалар салайааччылара көмө-тирэх буолаалара саарбаҕа суох буолуо.

Үгүкүү - араас сайдыы бириг түмүлүбүт искусство көрүгү буолар. Манна оҕо эт-хаан, тэтимиһээх хамсаныы, музыкальнай, эстетическай, уйула өттүнэн сайдыыта барыта сылдыар. Оҕо тутта-хапта сылдыарыгар, музыканы сатаан өйдүүрүгэр, сатаан хамсанар буоларыгар, оҕо бэйэтигэр эрэллээх буола улаата-

рыгар олук уурулар. Оҕо саас киһи сайдыытыгар хамсаныыны эрэйэр кэрчигэ буолар. Онтон хореография бу маны араас киһи үөһэ-бэтэх өттүттэн дьикти хамсанылары чочуһуу, ситэрэн биэрэн, оҕо унуоһун эрэ көннөрөн биэрбэккэ, өйүн, болҕомтотун, толкуйун, ойуулаан көрөр дьобурун барыта тэнгэ сайдарыгар төрүүт буолар. Оҕо уйуулаах туруктаах буоларыгар, үгүкүү алыптаах хамсаныыта сүрдээх дьон көмөлөөх.

Үгүкүү эйгэтигэр тас кэрэ көстүү, ис эйгэ кэрэтин кытта быстыспат ыкса сибэстээх. Бу икки кэрэ алтыһыта, сөпсөһүүтэ оҕону сирдэ-майгы өттүнэн сайдарыгар уонна кэрэбэ тардыһытын күүһүрдэр дьайылаах.

Бу тэрээһингэ "Оҕо Саас" үгүкүү ансаамбылын урукку выпускниктара, кинилэр оҕолоро уонна билигин кэм үгүкүүттэрэ ойор күннээх орой мэнник оҕо саастарын санатар үгүкүү алыптаах кизһэтин бэлэхтээтилэр. Ансаамбыл тэриллээбиттэн күн бүгүнгэ диэри олус элбэх үгүкүү турда. Онтон аан маннай туруоруллубут "Өрөгөй үгүкүүгүн" ансаамбыл араас сылларын выпускниктара үгүкүүлэбиттэрэ көрөөччүлэр биһирэбиллэрин ылыан ылла.

"Карина - герой кыыс" диэн үгүкүүнү кыра бөлөх оҕолоро көрдөрдүлэр. Бу үгүкүү Карина Чекитовага анаммыт. Хас биридин уйан дуу-һалаабы долгуппут, тэбэр сүрэхтээби соһуппут кырачаан кыыс оҕо Карина Чекитова туохха да тэнгэммэт тулуура, сирдээби олох-тардыһыыта, алдархайы кыайыта үүнэр көлүнэ ыччакка үйэлэргэ үтүө холобур буолан кэрэбэ, сырдыкка эрэ сирдин туруоба!

Ансаамбыл тэриллээбиттэн үгүс талааннаах, дьикти дьобурдаах төһөлөөх оҕо уһуулан тахсыбытын билигин ааһан сиппэкин.

Үбүлүйдээх кэнсиэр кэнниттэн тэрээһин үөрүүлээх чаһыгар "Бордон нэһилигэ" МТ баһылыга Петрова Н.С., Ньурбаттан хореограф Семенов М.М., тэрилтэ салайааччылара, төрөппүттэр, выпускниктар эбэрдэ бастыгын эттилер уонна бэйэлэрин сэмэй бэлэхтэрин туттардылар.

Онтон төрөппүттэр тэрийбит минньигэс астаах остуол тула олоһор ансаамбыл оҕолоро эбэрдэ эгэлгэтин эттилер, салайааччыларыгар Туйаара Николаевнага баһыыба бастыгын анаатылар.

Бу үбүлүй, туораттан туох да көмөтө суох, ансаамбыл салайааччыта Иванова Т.Н. сыраалаах үлэтинэн уонна төрөппүттэр көмөлөрүнэн ытытылынна. Түгэнинэн туһанан, салайааччы Туйаара Николаевна үбүлүй тэрээһинигэр күүс-көмө буолбут кэрэ-эйгэтин оскуолатын кэлэктиибигэр, "Дьөһөгөй Айыы" култуура киһинин үлэһиттигэр, учуутал Николаева М.А., чугас дьүөгэлэригэр Спиридонова Н.Н., Андреева С.Н., Григорьева Т.С., Спиридонова М.И., эпизитинэстэхтик сыһыаннаспыты кэнсиэр бары кыттааччыларыгар барба-махтал тылларын тигэрлэр.

Инникитин даһаны күн сарданатыны сырдатынан сыдыайар кэрэчээн кыргыттар, ойуулаах күндү таас курдук чочуллубут уол оҕолор оҕо саас ойор-тэбэр чээли күөх хоннуутугар кэлэр кэмнэргэ күөлэйи оонньоотуннар, үтүмэн сылларга үтүөнү үксэттиннэр диэн баҕара хаалабыт.

"Оҕо саас" ансаамбыл оҕолорун,
төрөппүттэрин ааттарыттан
Вера АММОСОВА.

Аймахтарын көрүүбүт

1926 с. Таркаайыга төрөөбүт Федоров Николай Захарович оҕолоро Ньурба улуунугар аҕаларын аймахтарын көрдүүллэр.

Хомойуох иһин, Николай Захарович биһиргэ төрөөбүттэрин, аймахтарын туһунан туох да сибидиэннэ суох. Арай киһи 1950-с сыллар кэннилэригэр Мархаттан 3 буолан Өлүхүмэбэ леспромхозка үлэли барбыттара эрэ биллэр. Сорох олохтоохтор баҕар Бөһүүккэ эбэртэ Кирпичистэр аймахтара буолуо диэн сэрэйэллэр.

Н.З.Федоров Өлүхүмэбэ устуһан олохсуйа хаалбыт, ыал буолбут, онно өлбүт. 6 оҕоломмуттар, оҕолор билигин бары Дьокуускайга олоһоллор. Ким эмит баҕар бу хаартыскаатан аҕабытын билээрэй диэн оҕолоро эрэнэллэр.

Күндээдэбэ 3-13-48 тел. Петр Тимофеевичка биллэрэргитигэр көрдөһөбүт.
П.Т.ИВАНОВ.